

Aanteekening op art. 651 B. W.

<https://hdl.handle.net/1874/249134>

Jwr. 17 Nov. 1880.

A. qu. 192

AANTEKENING OP ART. 651 B. W.

PROEFSCHRIFT

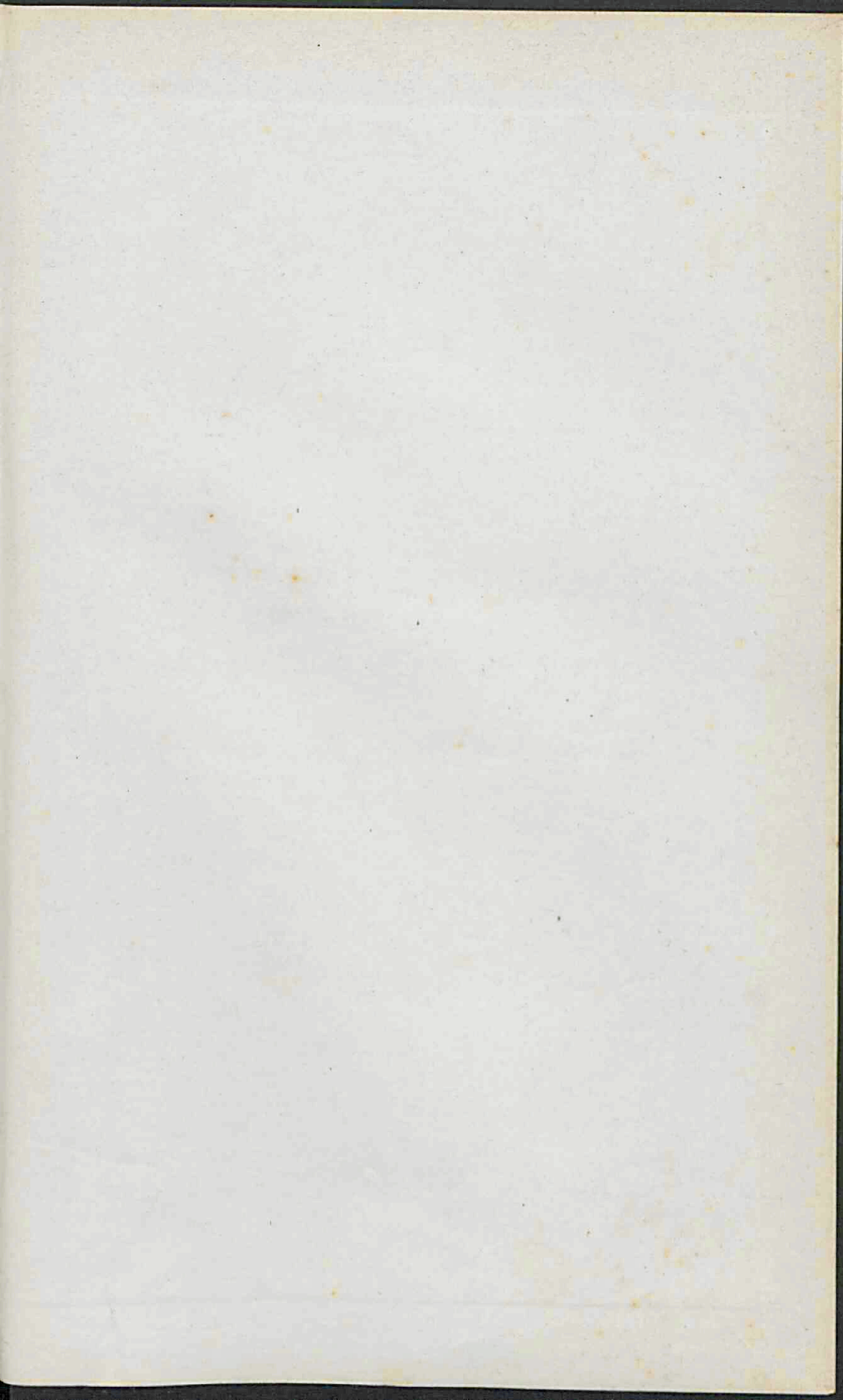
VAN

P. L. VAN EETEN.

ROTTERDAM,
VAN MEURS & STUFKENS.
1880.

s.
cht

0

AANTEEKENING OP ART. 651 B. W.

g
AANTEKENING OP ART. 651 B. W.

PROEFSCHRIFT

TER VERKRIJGING VAN DEN GRAAD

VAN

DOCTOR IN DE RECHTSWETENSCHAP,

AAN DE

RIJKS-UNIVERSITEIT TE UTRECHT,

NA MACHTIGING VAN DEN RECTOR MAGNIFICUS

DR. P. DE JONG,

HOOGLEERAAR IN DE FACULTEIT DER LETTEREN EN WISBEGEERTE,

VOLGENS BESLUIT VAN DEN SENAAT DER UNIVERSITEIT

EN

OP VOORDRACHT DER RECHTSGELEERDE FACULTEIT

TE VERDEDIGEN

op Woensdag den 17 November 1880, des namiddags te 3 uren,

DOOR

PHILIPPUS LODEWIJK VAN EETEN,

GEBOREN TE UTRECHT.

ROTTERDAM,
VAN MEURS & STUFKENS,
1880.

STATE OF NEW YORK

IN SENATE

DOCTOR IN DE RIGHTS

O. P. DE LONG

THOMAS J. BROWN

Aan mijne Ouders.

„NEDERLAND.“

Een handvol zeewier dreef door 't nat
Tén spel van wind en golven,
Nu 't moedig hoofd omhoog gebeurd,
En dan, in 't schuim bedolven.

Maar, hobblende op den woesten vloed
En worstlend met zijn baren,
Kwam eindlijk op een oeverplaat
Als eilandtj' aangevaren.....

De stroom bespoelde 't met zijn slib,
Die 't nu eens overdekte,
En dan, aan de eene of andre zij'
Tot waterboordsel strekte.

De zee in 't bruischen opgezet,
Bewierp het met heur zanden;
De slib bracht nieuwe planten voort
Van zaad uit verre landen.

Die planten vatten nieuwe slijk,
Die, teelde weêr gewassen;
En 't hoopjen gronds won telkens aan
Door 't stadige overplassen.....

De waatren brachten telken reis
Een vruchtbre slibkorst mede,
En 't hief het rijzend hoofd omhoog
En werd bewoonbre stede.....

Ziedaar uw wording, dierbre grond,
Die 't licht mij hebt geschonken,
Die eens met Jezus tempelburg
En vrijheidsthroon moest pronken!.....

BILDERDIJK.

„AANSPOELING.”

Ziet, aanwas is een ding dat, zonder ons gevoelen,
Komt stijgen uit de zee en aan den oever spoelen;
Al schijnt het eerst maar zand en niet dan enkel blick (1),
Het neemt gedurig toe en wordt ten leste slik.
En daarna wast er gras; een honderdtal van schapen
Die kan er naderhand heur noodig voedsel rapen,
Totdat het op het lest verandert zijnen naam,
En even met er tijd tot dijken is bekwaam.....
Daar zijn er veel geweest die hebben willen dijken,
Maar hebben voor de zee met schade moeten wijken;
Zoodat hun beste goed, hun geld, en gansche magt
Is door een zwakken dijk heel in den stroom versmacht.
De zee en haar gevolg, een woonplaats van de winden,
En laat hier niet te ligt door menschenhanden binden;
Hier wordt niet uitgerigt dan met een groot geweld,
Door kloek en handig volk, en dat niet zonder geld.

CATS.

(1) Blinkend zand, van waar „de Blinkert.”

INHOUD.

	Pag.
INLEIDING	13
ROMEINSCH RECHT.	15
OUD VADERLANDSCH RECHT	22
FRANSCH RECHT.	36
HEDENDAAGSCH RECHT	50
BIJLAGE I.	65
BIJLAGE II	67
BIJLAGE III.	70
BIJLAGE IV.	71
STELLINGEN.	89

INLEIDING.

Zooals wij weten, was ons Vaderland ten tijde van de eerste bewoners doorkruist door vele groote rivieren en bezaaid met groote meren.

Allengs kwamen van de bovenrivieren slib, zand en steenen mede, die zich aan de oevers zetten en de rivieren kleiner deden worden; sommige droogden geheel op.

Onze voorvaderen hadden erg te kampen met de hooge watervloeden; zij zochten hooger gelegene plaatsen op en begonnen de landerijen in te dammen, de grondslagen van de tegenwoordig veel besprokene dijken.

De dijken hielden het water tegen en buitendijks slibde weer meer en meer aan, welke aanslibbing uiterwaarden genaamd zijn, wanneer zij althans met gras bewassen zijn ¹⁾).

De meeste uiterwaarden werden weer bekaaid en steeds werden de rivieren enger en enger, maar er ontstonden ook vele ondiepten, waardoor de scheepvaart zeer bemoeijkt werd.

Onze Waterstaat, die zelfs in het buitenland be-roemd is en hoog aangeschreven staat, besloot toen

1) Zie Bijlage III.

kribben aan te leggen; de ondiepten ruimen wel is waar voor het grootste gedeelte op, maar de aanwassen tusschen de kribben werden daardoor bevorderd. Maar daarentegen slaan ook vele oevers af.

Mijn plan is: Den eigendom dier aanwassen en den eigendom der aanwassen, door private personen bevorderd of door de natuur zelve veroorzaakt, zoowel in betrekking tot het vroegere als het hedendaagsche recht, zoo kort mogelijk te beschouwen.

HOOFDSTUK I.

ALLUVIO.

Alluvio is, volgens de Instituten van JUSTINIANUS, (L. II. t 1. § 20) „incrementum latens; per alluvionem autem id videtur adjici, quod ita paulatim adjicitur ut intellegere non possis, quantum quoque momento temporis adjiciatur”; waaraan GAJUS L. II. § 70 nog toevoegt „hoc est quod vulgo dicitur, per alluvionem id adjici videri, quod ita paulatim adjicitur, ut oculos nostros fallat”.¹⁾

Wij zien dus dat alluvio (aanslibbing of aanslijking) een incrementum latens is (een aanwas die zoo geschiedt, dat men het bijna niet bemerkt).

Aanslibbing kan alleen plaats hebben aan landerijen, die aan eene rivier of eene beek zijn gelegen.

Bij vijvers heeft men geen alluvio; vijvers hebben alleen hooger waterstand, kunnen droog worden of niet.

De alluvio kan ook niet geschieden bij de zee.

Naarmate het zeewater terugwijkt, kunnen de littora aanwinnen; het zijn echter res communes extra commercium.

1) Vergel. GAJUS L. 7 § 1 D. de acq. rer. dom. (41. 1.)

Door kribwerken mag men de aanslibbing verhaasten, als men maar een ander niet schaadt, en belooft schade te vergoeden, en mits men de behoorlijke bepalingen, die daarover gemaakt zijn, in acht neemt.

De Romeinen kenden twee soorten van landerijen, nl. *agri limitati* en *agri arcifinii*. (Isidor Or. XV. 13.)

Ager limitatus est in *centurias* *dimensus*. Dit waren landerijen, die door landmeters (*agri mensores*) waren opgemeten, en waar langs eene bepaalde linie getrokken was door scheid-steenen (*termini*); zulk een land kan dus nooit vergroot worden door aanslibbing.

De aangeslibde grond wordt nu *res nullius*; in den regel is de eigenaar van den *ager limitatus* het eerst er bij, en, heeft hij nu eenmaal een strookje grond zich toegeëigend, dan komt hem ook de verdere aanwas toe.

Ager arcifinius dictus est, quia certis *linearum mensuris* (non) *continetur*, sed *arcentur fines ejus objectu fluminum montium, arborum etc.*

Deze *agri arcifinii* kunnen dus wel vergroot worden door aanslibbing, omdat de grens niet bepaald is maar zich uitstrekt tot de rivier, en dan kan niemand anders dan de eigenaar dat slib in bezit nemen.

Sommigen hebben beweerd, dat het onderscheid tusschen de *agri limitati* en *arcifinii*, wat de aanslibbing betreft, ten tijde van JUSTINIANUS was opgeheven; zij gronden zich op de 20 Novel van THEODOSIUS II; deze Novel leert ons, dat men zulke door aanslibbing vermeerderde landerijen niet met nieuwe belastingen mag bezwaren. ¹⁾ Het blijkt evenwel dat ten tijde van JUSTINIANUS het onderscheid tusschen de twee soorten van *agri* is blijven bestaan, hoewel misschien

1) Uit deze Novel is genomen L. 3 Cod. de alluv (7. 41.)

de afmetingen niet meer zoo nauwkeurig gedaan werden als vroeger ¹⁾).

Avulsio heeft plaats als een stuk land door den stroom wordt losgerukt; adpulsio als het tegen een ander stuk land wordt aangeslagen. De eigenaar van het stuk land, tegen hetwelk het losgerukte is aangeslagen, wordt van dat aangeslagen stuk geen eigenaar, als de ander bewijzen kan dat het aangeslagene stuk tot zijn land behoort; als deze echter gedurende langen tijd verzuimt dit te bewijzen, dan kan de door avulsio ontstane gaping door den stroom zoo onzichtbaar geworden zijn, dat de eigenaar van het losgerukte tegenover dengene, tegen wiens land dat stuk is aangeslagen, zijn recht niet meer handhaven kan.

De boomen, die het afgeslagene stuk met zich gesleept heeft, worden het eigendom van dengenen tegen wiens land dat stuk is aangeslagen.

Wanneer de boomen, die op het aangeworpen stuk stonden, wortels hebben geschoten in het erf waaraan de aanwerping plaats had, dan is het klaarblijkelijk dat aanhechting plaats heeft. ²⁾

BECHMANN ³⁾ meent, dat, wanneer geene boomen op het erf stonden, geen coalitie plaats heeft, omdat men dat dan niet zien kan.

Een eiland in de zee kan ieder zich toeëigenen, een eiland in een flumen publicum echter niet.

Een eiland dat op de bedding eener rivier ontstaat, mag niet ieder zich toeëigenen.

Als er een zandbank in de rivier ontstaat, dan is

1) L. 16 de acq. rer. dom. (41. 1) en L. I § 6 de flum. (43. 12).

2) Inst. Just. II, 1, 21.

3) Dr. B. WINDSCHEID, Lehrbuch des Pandektenrechts (1875) I, § 188. 1a noot 6.

de bedding nog *alveus publicus*; als de zandbank boven het water uitsteekt, is het een *insula* geworden. Zulk een eiland is geen *res nullius*, ook geen *res publica*.

Als het eiland in de rivier ontstaat, wordt eene denkbeeldige lijn door het midden der rivier getrokken en van de grenzen van de aan de beide oevers gelegene landen projecties nedergelaten, zoodat die een stuk land van kleine breedte bezit, een kleiner stuk eiland in de breedte krijgt, dan hij die een stuk land van grooter breedte bezit.

Als er aan dat eiland *alluvio* plaats heeft, is die aanslibbing ten voordeele van den eigenaar van dat gedeelte van het eiland, waaraan de aanslibbing heeft plaats gehad.

Als het eiland ontstaat dicht bij een der oevers, wordt het, wanneer het buiten de middellijn blijft, het eigendom van hen die landerijen bezitten aan dien oever. ¹⁾

In de hoofdzaak stemmen de schrijvers in de opvatting dezer plaatsen met elkander overeen.

Zoo vinden wij bij LÉOPOLD THÉZARD, in zijne *répétitions écrites sur le droit Romain* § 101 o. a.: „Ce qui vient s'ajouter par alluvion à un terrain riverain d'un fleuve est acquis au propriétaire de ce terrain.

L'alluvion est un accroissement insensible, et dont on ne peut constater les progrès, à mesure qu'ils se font.

L'acquisition par alluvion s'applique seulement aux terrains appelés *arcifinii*, mais non aux *agrilimitati*; ces derniers étaient ordinairement des concessions faites aux vétérans, et qui comprenaient non pas un terrain situé entre certaines limites naturelles, mais une étendue déterminée par sa contenance.

Dans ce dernier cas, l'alluvion ne pouvait être con-

1) Dig. XLI (1) L. v. 7 § 1 L. 16 L., 29 L., 30 L., 56 en 65.

sidérée comme une augmentation naturelle de fonds, aussi les parcelles qui en provenaient étaient-elles *res nullius*, et acquises au premier occupant; en fait, d'ailleurs c'était presque toujours le riverain, qui devenait le premier occupant."

MAREZOLL, Lehrbuch der Institutionen 3. § 96. 1. zegt het volgende:

„Zu der Erwerbung der Accessionen gehören namentlich folgende Fälle:

„Die Erweiterung und Vergrößerung, gewissermaßen das natürliche Wachsen unserer Grundstücke, durch die *alluvio*, durch die *vis fluminis*, durch die *insula in flumine publico nata*, und endlich durch den s. g. *alveus derelictus*. Doch setzten alle diese s. g. Wasseraccessionen voraus dass unsere Grundstücke als *agri arcifinii*, einzig und allein nach dieser Richtung hin, durch ein *flumen publicum*, und gerade in demselben, ihre Naturgrenzen haben, ohne dass ihnen in der Eigenschaft als *agri limitati* von Staate andere künstliche, nämlich ausdrücklich zu dem Zwecke ihrer Abscheidung geometrische ausgemessene Grenzen angewiesen worden sind."

In SALKOWSKI's Lehrbuch der Institutionen vinden wij: „Der Eigenthümer eines Grundstückes erwirbt von selbst das Eigenthum an der natürlichen Erweiterung desselben durch *alluvio* (Anspülung)."

Zoo ook PUCHTA in zijn Lehrbuch der Pandekten § 140:

„Der Eigenthümer eines Grundstückes wird Eigenthümer einer andern Sache, die ein Bestandtheil des Grundstückes wird, durch diese Accession.

Diess tritt ein bei der gänzlichen oder theilweisen Entblößung des Bettes eines öffentlichen Flusses der das Grundstück begränzt, und dessen Bette als eine nur

durch den öffentlichen Fluss den Eigenthum des Anliegers entzogene Fortsetzung desselben betrachtet wird."

ETIENNE, Institutes de Justinien I pag. 226, beschouwt de zaak aldus:

„L'alluvion est un accroissement insensible formé par des molécules de terre, apportées par les eaux contre un terrain riverain. L'alluvion est-elle un moyen d'acquérir la propriété, distincte de l'occupation? C'est ce qu'il faut examiner. Lorsque les fonds ont été diminués insensiblement par les eaux, et que les molécules qui s'en sont détachées ont perdu toute trace de leur adhésion aux anciens fonds, le maître en a perdu: 1°. la possession, puisqu'il n'a plus la possibilité d'exercer sur eux sa puissance exclusive; 2°. la propriété, puisqu'il ne pourrait plus dire *haec res mea est*, relativement à des molécules décomposées et dont l'origine ne pourrait plus être trouvée. Elles sont donc devenues *nullius*. D'un autre côté, ces molécules, d'ailleurs d'origines diverses, d'anciens maîtres différents, en venant adhérer à un terrain riverain d'une fleuve, deviennent partie intégrante de ce terrain. Or la possession d'un tout s'étend à toutes les parties comme constituant le tout. Donc, dis qu'elles sont adhérentes au terrain riverain, ces molécules sont possédées par le propriétaire de ce terrain, et comme elles sont *nullius*, leur possession lui en fait acquérir la propriété, il devient donc propriétaire de l'alluvion par occupation, puisque l'occupation n'est rien autre chose que l'acquisition de la propriété par la seule prise de possession."

Deze opvatting is echter volgens het Romeinsche Recht geheel verkeerd, want van de apprehensio wordt nergens gewag gemaakt.

Du reste, notre texte suppose que le terrain riverain n'est pas limité, car s'il l'était, l'alluvion ne serait plus partie intégrante de ce terrain, puisqu'il en serait séparé par des limites.

Het blijkt dus dat in het Romeinsche recht het recht van aanwas bij de agri arcifinii kwam aan den eigenaar van de oeverlanden en bij de agri limitati alleen dan, wanneer de eigenaar van de oeverlanden zich er van in bezit stelde door het eerst er de hand op te leggen, daar deze res nullius waren.

HOOFDSTUK II.

OUD VADERLANDSCH RECHT.

Volgens HUGO DE GROOT ¹⁾ is aanwas of zooals hij dit noemt „ongemiddelte aanwerp”, slijk van verdroogde stroomgronden.

Deze aanwas had plaats wanneer de stroom of de zee ongemerkt (ongevoellijk) iets aanbracht aan het land; hij kwam aan de eigenaars van het land waaraan de aanwas plaats had; was daarentegen een stuk land met geweld afgerukt, dan bleef het aan den ouden eigenaar, tenzij hij verzuimde zijn recht daarop te doen gelden en dat stuk één geworden was met het land, waaraan het aangeworpen, aangegroeid was.

„Van wegen de Graaflijkheit wordt geseyd”, zegt DE GROOT, „dat in Holland en West-Friesland de aanwassen aan de Graaflickheit toekomen”. Anderen ontkennen dit echter, en het is daarom ook onzeker aan wien de aanwas komt. Hij wijst daarbij op de verschillende vonnissen en gewoonten.

De ingelanden aan den Maaskant en IJselkant,

1) Inleydinge tot de Holl. Regtsgel. II, dl. II; 9, de jure Belli ac Pacis Lib. II, Cop. VIII

zegt hij, mogen ten hunnen voordeele de aanwassen behouden, die buitendijcks aangeworpen zijn voor hunne landen. In West-Friesland schijnt dit nog meer zeker te zijn, omdat dit het oude recht is der Friezen, en de Graven van Holland met de West-Friezen zeer zorgvuldig bedingen en bepalingen gemaakt hebben, zonder iets over aanwas te spreken. Ook aan de ingelanden van Aechtendijk is toegewezen de aanwas voor hunne landen, zoowel dien zij hadden als dien zij nog zouden bekomen, behoudens het recht voor de Graaflickheit om de niet aanvaarde (in bezit genomene) landen en nog bedekte gronden te mogen afpalen. Die recht van aanwas hebben, zegt DE GROOT verder, mogen hem bevorderen door dammen aan te leggen, rijs te planten en andere werken te verrichten, voor zooverre de vaart niet belemmerd en de visscherij of de gronden daartegenover gelegen niet beschadigd worden.

Volgens hem, hebben landen die recht van aanwas hebben, volgens een oud gebruik van Putten, ook recht tot een plaat, die zoo nabij aan het land gelegen is, dat men die van zijn land te voet gaande met zijn zwaard kan bereiken.

Hij komt vervolgens tot de belangrijke kwestie der *agri limitati* en *arcifinii*.

Het is zeker, zegt hij, dat, wanneer de landen door de Graaflickheit uitgegeven waren bij zekere roetalen, de aanwas buiten dezelve roetalen kwam aan de Graaflickheit.

In Zuid-Holland hadden de Graven het recht van aanwas, tenware zij den aanwas hadden gegund aan de eigenaars der oeverlanden.

„Oversuleks,” zoo voegt hij er bij, „hebben oock

„de oude eigenaren van de verdroncken gronden altijd „ghezeit geen wille te hebben van meerdere te bezitten „als hare oude morgetalen ¹⁾).

Volgens het Aanhangsel op het Rechtsgeleerde Woordenboek van KERSTEMAN (p. 21) hebben zij die

1) Zie ook HUGO GROTIUS de jure Belli et Pacis Lib. II cap. VIII § 12.

Maar het volk kan evenals aan anderen alzo ook aan de bezitters van de naastbijgelegen landgoederen dit recht van aanwas toestaan, en schijnt het zonder twijfel te hebben toegestaan, indien die landen aan die zijde geen andere dan de natuurlijke grens hebben, en dat is de rivier zelf. Weshalve in dit opzicht de nauwkeurigheid der Romeinen niet gering geacht moet worden, die een afgepaald land van andere hebben onderscheiden, indien wij ons maar herinneren dat het land in de maat begrepen in dit opzicht van gelijk recht is als het afgepaalde. Want hetgeen wij hierboven gezegd hebben over de publieke bezittingen, toen wij over het in bezitnemen daarvan spraken, datzelfde heeft ook plaats in de private landen, maar met dit onderscheid dat de publieke bezittingen in twijfelachtige gevallen gehouden moeten worden *arcifinia* te zijn, omdat dit het meest overeenkomt met de natuur van het grondgebied, gelijk het meer eigen is aan private landen om niet voor *arcifinii* gehouden te worden, maar of afgepaald of door een bepaalde maat begrensd, omdat die meer overeenkomstig is met de natuur van private bezittingen.

Echter ontkennen wij niet dat het kan gebeuren, dat het volk een land toekent met hetzelfde recht waarmee het zelf het land in bezit had genomen; dit is tot de rivier, ofschoon dit blijkt het *jus alluvionis* te zijn, hetgeen in Holland voor eenige eeuwen geoordeeld is van de landen gelegen aan de Maas en den IJssel, omdat zij zoowel in de verkoopingsboeken als in de schattingsboeken altijd gezegd waren aan de rivier te raken. En indien zoodanige landen verkocht worden, en, ofschoon in de voorwaarde van den koop eenige maat genoemd is, toch verkocht worden, niet volgens de maat, maar naar hunnen naam van grond, dan behouden zij hunne natuur en het *jus alluvionis*, hetgeen ook door de Romeinsche wetten is overgeleverd en op sommige plaatsen wordt in acht genomen.

nieuwe landen hebben bedijkt, geen recht van aanwas, want die landen zijn van de zee door de dijken als limiten en grenspalen afgescheiden, en alzoo zijn dan ook de bedijkers die octrooi verzochten afgewezen bij het derde octrooi van de Zijpe van 20 September 1596, ofschoon het daarna aan anderen speciaal bij octrooi is vergund, opdat daardoor het droogmaken van landerijen zou worden aangemoedigd, zooals blijkt uit de Placaten over het stuk van Dykagie, die gevonden worden in het groot Placaatboek in het tweede deel. ¹⁾.

GROENEWEGEN en anderen, bij hem aangehaald, beweren in 't algemeen, dat de aanwassen alleen aan den Souverein toebehooren en dat ook Koning PHILIPS zich het recht van aanwas heeft toegeëigend, en

1) Vg. GROENEWEGEN, de Leg. abrog. ad tit. I Lib. II Inst. de R. D. § 20 sqq. Aan wie komen de alluviones?

LABEO schrijft (L. 65 § 4. Dig. de acq. rer. dom. XLI, 1) indien datgene, hetgeen op publiek eigendom ontstaan of gebouwd is, publiek eigendom is, dan moet ook een eiland, hetwelk in eene publieke rivier ontstaan is, publiek eigendom zijn.... want van welk recht de rivier is, van dat recht is ook het eiland of de aanwas die in de rivier is ontstaan. Maar daar heden ten dage de publieke rivieren toegevoegd zijn bij het eigendom van den Vorst en Koninklijk eigendom zijn.... zoo is het een noodzakelijk gevolg, dat naar de tegenwoordige zeden de aanwassen en alles wat er overigens in de rivieren opkomt aan den vorst behooren, of aan hen, die in het genot zijn van een recht hun door den Vorst toegestaan, over welke zaak een placaat bestaat van PHILIPS II van Spanje en onzen Vorst, 22 Mei 1559, waarbij wordt voorzien, dat niemand het vischrecht of den aanwas, of andere ruijchten die in de rivier opkomen zich toeëigene, tenzij nadat hij bij de rekenkamer zijn rechtmatigen titel zal vertoond hebben of overigens over zijn recht bewijs zal gegeven hebben, en de toestemming van Zijne Majesteit zal hebben verkregen.

dat zij die aanwassen in bezit genomen hadden zonder verderen titel, als spolieërders zouden aangemerkt worden en als zoodanig zouden gestraft worden volgens Placaet dato 22 Mei 1559 (zie Bijlage n°. 1), en hetzelfde wordt ook verondersteld bij het verbod om geen klei of slijk uit de meren of wateren van Holland te trekken, door Prins MAURITS van Oranje dato 24 Januari 1591. Dit schijnt echter alleen van de gelimiteerde landen waar te zijn.

Wat de ongelimiteerde landen betreft, dat zijn landen die buiten-dijks gelegen zijn, en die wij uiterwaarden noemen volgens het meergenoemde Woordenboek, is er geen twijfel aan, of de aanwas komt aan de eigenaren der landen, zoodat zij recht hebben den aanwas te bevorderen door kunst en vlijt ten hunnen koste, wanneer zij de vrije vaart niet belemmeren of het verkregen recht van anderen niet verkorten. (VOET de acq. rerum dom. § 15). VOET haalt daar ook aan VAN LEEUWEN Censura forensis I Lib. 2 cap. 4, die ook zegt, dat het recht van aanwas wegens de verscheidenheid der costumen en de gewijsden bij eenigen in twijfel werd getrokken. Eenigen, zegt hij, meenen dat de aanwerp of aanwas als gevolg van de stroomen den Souverein toebehoort, anderen ontkennen dit.

Men moet, naar zijn oordeel, onderscheiden. Eilanden, die in de rivier opkomen, afgescheiden van landen, die aan de oevers gelegen zijn, volgen zekerlijk het recht van de rivieren, en derhalve, wanneer de rivieren tot de Domeinen van den Prins of den Souverein behooren, dan moeten zij ook aan den Souverein toekomen of aan hem aan wien de Souverein het recht van aanwas heeft gegund; de verdere

aanwassen daarentegen behooren tot de landerijen waar zij aanwassen. ¹⁾.

1) Vg. GROTIUS de Jure Belli ac Pacis, Lib. II cap. VIII § 9 en 11:

1. Want indien wij opletten op hetgeen meestal geschiedt, dan hebben de volkeren de landen in bezit genomen, niets slechts in heerschappij maar ook in eigendom, voor dat de landen in bijzondere landen werden afgedeeld.

SENECA zegt: Wij noemen het de landen van de Atheners of van de Campaniers, welke vervolgens door de naburen onder elkâar onderscheiden worden door een bijzondere begrenzing. Alzoo ook CICERO; van nature zijn er geene bijzondere eigendommen (van landen) maar of door oude inbezitneming gelijk van hen, die eertijds in onbeheerde plaatsen gekomen zijn, of door overwinning, die het land bemachtigd hebben door den oorlog, of door de Wet, door verdrag, door een voorwaarde, door het lot, waarvan het gevolg is dat het Arpinatische land, het land der Arpinaten genoemd wordt, het Tusculaansche land het land der Tusculaners genoemd wordt, en de beschrijving van bijzondere bezittingen is evenzoo.

Er zijn vele landen te vinden welke de Staat in het algemeen als de zijne beschreven heeft, maar die stuksgewijze, doch niet geheel-lijk onder de bezitters verdeeld zijn. TACITUS zegt van de Germanen: De landen worden naar het getal der bebouwers door allen gezamenlijk in bezit genomen bij afdeelingen (per vicos) (per vices, bij beurten, is eene verkeerde lezing) en deze landen verdeelen zij weldra onder elkander overeenkomstig de achtbaarheid der personen. De landen, derhalve, die oorspronkelijk door het volk zijn in bezit genomen, en die daarna niet zijn verdeeld, moeten geoordeeld worden eigendommen van het volk te zijn en even als een eiland opgekomen in eene rivier privaatrecht, of eene verlatene bedding het eigendom is van de private bezitters, alzoo zijn ook in het publieke recht beide het eigendom van het volk of het eigendom van hem aan wien het volk het gegeven heeft.

2. Hetgeen wij over de bedding gezegd hebben, dat zelfde moeten wij ook betreffende den oever zeggen, welke het uiterste gedeelte van de bedding, dat is waarop de rivier natuurlijker-

Echter (voegt de schrijver van het aangehaalde

wijze uitloopt (op stuit.) En alzoo zien wij dat tegenwoordig op verschillende plaatsen wordt in acht genomen. In Holland en in de naburige streken, waar oudtijds zeer menigvuldige twistgedingen van dezen aard waren, wegens den lagen grond, wegens de grootte van den stroom en de nabijheid van de zee, die door de wisselingen van eb en vloed de slib van de eene plaats opneemt, en naar een andere plaats terugvoert, heeft het altijd vastgestaan dat de eilanden, welke inderdaad eilanden waren, in publiek beheer waren. En hetzelfde gold voor geheele verlatene beddingen van den Rijn en de Maas, hetgeen meermalen alzoo geoordeeld is, en op de gezondste reden gegrond is.

3. Want ook de Romeinsche rechtsgeleerden zelve stemmen toe, dat een eiland, hetwelk in de rivier drijft, n.l. inmers hetgeen door struikgewassen ondersteund wordt, Staats-eigendom is, omdat een eiland, ontstaan in eene rivier, onder hetzelfde eigendom moet behooren, waaronder de rivier behoort. Maar de verhouding van de bedding en van de rivier is dezelfde, niet slechts in dat opzicht, hetwelk de Romeinsche rechtsgeleerden beschouwen, omdat de bedding door de rivier bedekt wordt, maar ook in een ander opzicht, hetwelk wij hierboven aangegeven hebben, omdat deze, n.l. de strooming en de bedding, tegelijkertijd door het volk in bezit zijn genomen, en niet in privaats eigendom zijn overgegaan, en derhalve stemmen wij in hunne bewering niet toe dat het eiland, indien de landen limitati geweest zijn, van hem is, die het in bezit neemt. Want wij nemen aan dat dit alzoo eerst plaats heeft, indien de rivier zelve en met haar de bedding niet door het volk in bezit waren genomen, gelijk een eiland, dat in de zee ontstaan is van dengene is die het in bezit neemt.

Over den aanwas, dit is over de aanhechting van deelen welke niemand zich kan toeëigenen, omdat men niet weet van waar zij komen (want anders zullen zij niet van bezitters veranderen), het staat vast dat hij het eigendom is van het volk, indien althans het volk de rivier in bezit genomen heeft, hetgeen men in eene twijfelachtige zaak gelooven moet, en dat, anders (d.i. wanneer het volk geen eigenaar van de rivier is) de alluvio het eigendom is van dengene, die ze in bezit neemt.

artikel in het Aanhangsel op het Woordenboek hier aan toe) met dit onderscheid, zooals hierboven gezegd is, of men die landen gelimiteerd, d. i. door eene bepaalde maat afgemeten, of bij het corpus d. i. ongelimiteerd bezit.¹⁾ Dit verklaart v. LEEUWEN

Vg. ZYPAEUS Not. juris Belg., de jure fisci, vers. res communes. De res communes, n.l. de rivieren, de wegen en andere res communes zijn Koninklijk eigendom gemaakt van waar tegenwoordig ook de eilanden, die in eene Koninklijke rivier zijn ontstaan, aan den Koning toebehooren, en niet toebehooren aan de eigenaars van de aanliggende landen.

Ook onbeheerde goederen, en goederen die aan niemand toebehooren worden gebracht aan den fiscus (Koninklijke schatkist) en niet aan de schatkist van de steden, maar vele steden van het Rijk en vele vorsten eigenen zich het recht van den fiscus toe, en insgelijks Bisschoppen en Kerkvoogden voor zooverre zij Heerlijkheden en landgoederen bezitten. Maar of zij hun toebehooren in hunne kwaliteit van Bisschoppen, daaromtrent moet men zeggen dat hun de geestelijke goederen toebehooren. Gelijk indien er in de zee een eiland ontstaan is, waarover zich niet een bepaalde parochie uitstrekt, maar slechts de diocesen, dan zullen, als er op dat eiland vruchten geplant zijn, de geestelijke tienden aan den Bisschop toebehooren.

1) v. LEEUWEN Censura for. C. IV, de access. natural. § 14, 15, Zij die het recht van den aanwas hebben, kunnen, ofschoon zij de natuurlijke bedding van de rivier en haren loop niet elders heen kunnen afwenden, evenwel hunnen oever versterken, opdat daaraan door de bespoeling niets onttrokken worde; opdat zij daardoor ook den heftigen loop van de rivier, van eene verhevene plaats van hun grond afwenden en tevens een aanwas bevorderen, die op eene andere lagere plaats aanslibt, indien dat maar geschiedt zonder nadeel van de scheepvaart en van de oeverbewoners.

Hetgeen over de private akkers gezegd is, heeft ook plaats in rijken en jurisdicties. Gelijk indien eene rivier tusschen het grondgebied van twee staten stroomt en het verdeelt, dan komt aan elk van beiden aan zijn kant tot aan het midden der rivier de jurisdictie toe, en alzoo valt de jurisdictie

zelf (Roomsch-Hollandsch Recht IV. II. p. 3.) ¹⁾. Maar in de Landen die bij de Graaflijkheit op zekere roetalen

van een eiland, van een aanwas, en van een in eene rivier ontstane bedding aan hen ten deel, die de naastbij gelegene landen nabij den oever bezit, en al wat de rivier aan de andere zijde heeft toegevoegd is onder het gebied van hem aan wien het is toegevoegd; omdat beide volkeren geacht worden oorspronkelijk met die bedoeling het gebied bemachtigd te hebben, opdat de rivier door er tusschen in te liggen hen zou afscheiden als eene natuurlijke grens. — Vg. ook § 5, waar hij de alluvio beperkt tot die landgoederen, die geene andere grens hebben dan de natuurlijke en met de rivier zelve overeenkomstige; landgoederen, zegt hij, die omheind zijn met zekere afpalingen, hebben geen aanwas, en daarmede staan gelijk die, welke door eene zekere maat worden beperkt, wier bezitters niets kunnen bezitten, buiten de aangewezen maat, en dus ook geen recht op de alluvio hebben.

1) De plaats in haar geheel luidt aldus: Natrek is: wanneer van twee te samen gevoegde saken, d'een den ander na hem trekt.

Dit geschied, door aanwas, of bij saaksgevolg.

Aangaande de aanwassen, werd van wege de Graaflijkheid in Holland en West-Friesland beweert dat dezelfde als een gevolg van de Watren aan de Graaflijkheid behoren toetekennen. Hetwelk wederom van anderen ontleend werd, sulx omdat de verscheidenheid van de Gewoonten en gewezen Vonnissen, wat dien-aangaande voor regt moet gehouden worden, vrij onzeker is. Dog is wel het waarschijnlijkst; dat wel de Eylanden en de Aanwassen, dewelk is de Revieren en Lande-gemene watren alleen, en van het ander Land afgescheiden (anders waarden) opgeworpen werden, de Graaflijkheid aankomen. Want dewijl huijden-daags de stromende Revieren zelf aan de Graaflijkheid behoren, en onder 's Lands midlen gerekent werden, so volgt daaruit, dat ook de aanwassen in dezelfde daaraan behoren. Maar het kan niet toegepast worden tot hetgeen de ze, of de stromen ongevogellijk aan yemands Land aanbrengt, en alzo wast en aangroeit. Van hetwelk also niet uitdrukkelijk bij ons is gestatueerd moet het verstaan werden volgens het voorschrift van de Roomse Regter, toetekomen den Eygenaar van het Land, daar aan het aanwas geschied. Want het overloop van water, hetwelk afneemt

uitgegeven worden, blijft het recht van aanwas aan de

en aanneemt, en den Luyden ondertussen toelaat hare Landen te zien en te gebruiken kan niemand geen eygendom benemen.

Er is van ouds gebruikelijk, dat de aanwassen in de Revieren, so verre behoren aan de naast aangelegen Landen, ten weder zijden als men die met een miswagen mag berijden, of volgens de oude costuymen van den Lande Putte daarvan van de Geregte van Maas-Sluys in den jare 1568 een Turbe van seer oude luyden beleid is geweest, so ver in de Revier, als men van zijn Land gaande, met sijn swaard kan bereiken.

Bij de Ambagts Heren in Holland en Zeeland werd beweerd, dat so uit kragt van haar Ambagts-Heerlijkheid, regt van aanwas hebben, of het schoon in de Verlijbrieven niet uitgedrukt werd (gelijk wel in enige werden bevonden) ten waar dat het zelve regt bij de Brieven uitdrukkelijk was uitgesondert; zulks in den jare 1557 en 1560 bij de Graaflijkheids Rekenkamer verstaan.

Den Rentmeester van Beooster Scheld belast zijnde een ontfang te maken van alle de gorsen en aanwassen, die de Ambagts-Heeren, onder zijn ontfang besittende waren; en bij, door weygering van deselve, tot geen ontfang kunnende geraken heeft daarvan ter Kamer kennis gedaan, en ten bevele van deselve, aan 't volle Collegie van den Hove van Holland gebracht zijnde is in den jare 1561 me verstaan, dat de Ambagts Heren tot sodanige gorsen, ruigten en aanwassen geregtigt waren, mids verheffende hare ambagten, en betalende de geregten daartoe staande.

Maar in de landen die bij de Graaflijkheid op sekre roetalen uitgegeven werden blijft het regt van aanwas aan de Graaflijkheid, ten waar dat het Land opgedragen was tot de Revier toe, of bij den hoop, zonder juiste maat uittedrukken, in welken geval den eigenaar me regt van aanwas heeft.

En door overloop van water, werd bij ons voor verlaten, en aan de Graaflijkheid vervallen gehouden, het Land, 't welk door ze, Revieren of Land-gemene watren overvloed zijnde, met deselve gemeen blijft liggen den tijd van tien jaren, en daarna wederom door hem het slibben aanwast en tot Land werd. Sulk is in den jare 1525 bij verscheidene sententiën van den Hove van Holland verstaan, tegen die gene die grote opkomende aanwassen in de Zuid-Hollandsche-Waart bezaten uit dien dat haar

Graaffickheit, tenware het land opgedragen was tot de Rivier toe of bij den hoop zonder juiste maat, want dan komt de aanwas aan den eigenaar van het Land." Dat dit onderscheid plaats vindt is klaarblijkelijk, want het volk, of liever de Prins uit name van het volk, heeft in het begin het bezit der Landen aanvaard, niet alleen met recht van heerschappij, maar ook van

Voorsaten voor de grote Vloed van den jare 1421 daar in geland waren geweest. Ten waar datter van tijd tot tijd eenige teeken van besit waren geweest en onderhouden, soo ver dat men selfs met visrijen, als men anders niet konde, sijn bezit mogt behouden. Glijk bij den Hove van Holland verstaan is in de saak van den Procureur Generaal, dewelk al de Ingelanden van den Zuid-Hollandschen Waart gedagvaard had, zeggende: mids de overvloeiing van den jare 1421 geregtigt te zijn tot al de landen en visscherijen die sij daarin besaten waartegen Burgemeesters van Dordrecht, uit den naam van hare poorters, Ingelanden van deselve Waart beweerden, dat hij tot soodanig gemeen ijs niet was geregtigd, maar hij gehouden zoude zijn actie dienaangaande, in 't bijzonder te institueren tegen dengeen die yets besaten, dat hij soude des Graaflijkheids geregtigdheid te wesen; waarop in den jare 1502 sententie gegaan is tegen den Proc. Gen. so me bij den Hogen Rade is verstaan den laatsten Januari 1588 voor d'Erfgenamen van GERRIT VAN ROON, tegen den Proc. Gen. en Dijkgraaf en Hoogheemraden van Bonaventura, welk sententie daarna in Revisie is bevestigd. Die recht van aanwas hebben, mogen den zelve aanwas helpen met dammen te leggen, met Rijs te steken, en met andre werken, sonder hindernis van een derden, of van de gemeene vaart, tot welken einde, opdat de gemeene vaart yemands visserij of de gronden daar beneven, of tegen over gelegen, door sodanig doen niet beschadigt of verhinderd werden, is daartegen op sommige plaatsen met zekre Keuren en Landwetten voorsien. Sie hier van de Gereformeerde Dijk-regten van het Rijk Nijmegen, Over- en Neder-Betuwe, Samt Maas en Waal, bij de Staten des vorstendoms gelden en Graafschaps Zutphen bestedigt op den Land-dag tot Arnhem den 25 Augustus 1640, cap. 16 en 17.

eigendom, welke daarna zijn gescheiden en uitgedeeld (GROTIUS de Jure Belli et Pacis II 8, 9), aan wien nu die landen uitgedeeld waren hebben ook het recht van aanwas gekregen, tenzij het zichtbaar (opentlijk) of door uitgifte bij roetalen gelimiteerd zijnde voor den Souverein is gereserveerd. Als nu de landen alzoo zonder limitatie uitgegeven zijn, is het zeker dat de Landen langs de Maas en de IJssel het recht van aanwas hebben ¹⁾.

1) Duidelijkheidshalve volgt hier wat DE GROOT (Inleid. II 9) van den aanwas schrijft in zijn geheel:

Ongemiddelt aenwerp is sleick ofte van verdroogde stroomgronden.

Aenwerp van sleick ofte aenwas wierd verstaen te gheschieden wanneer de stroom ofte zee onghewoelick iet aenbracht aen het land, daer aen den aenwerp maer een stuck lands met geweld van de stroom zijnde erghens afgetrocken ende op een ander plaets aengespoelt, bleef bij den ouden eigenaer ten waer hetselve bij hem eenigen tijd zijnde versuimt, vastgroeide aen eens anders land.

Verdroogde stroom-gronden quamen nae de voorseide Roomsche rechten in gelijcker voege aen de naest-ghelanden, soo wel als de landen verandert zijnde die stroom-gronden bij de eigenaers wierden verloren ende des volcks gemeen gemaect.

Gemiddelt aenwerp was van platen ofte stroomerlanden, die men op eenighe plaetsen waerden noemt, want deze wierden mede verstaen toetekomen den naesten eigenaer, ofte soo daer twee even nae waren, was de plaet tusschen hen beiden gemeen, ende wierd gedeelt na de breedte ven yder land aan de stroomkant, maar ymands eigen land door scheiding van de stroom omlopen, ende tot een eiland zijnde ghemaect, bleef aan den eigenaer, en de in zee opkomende eilanden wierden verstaen den eersten bezitter toe te behooren.

Een gemeene weg belette nae de voors: wetten geen aenwas.

In eenige nae-burige landen werd aengaende de eilanden onderscheid gemaect; want een eiland komt toe den Heer van 't land,

ten waer den naestgelande voor den Heer daer van bezit hadde ghenomen, mids oock dat 't selve eiland van het land met een mis-wagen konde werden bereden.

In Holland ende West-Friesland werd van wegen de Graeflickheid ghezeit dat de aenwassen als gevolg van de wateren der Graeflickheid toekomen. Anderen ontkennen sulcks, ende dezen aengaende wat voor recht moet werden gehouden is met de verscheidenheid van ghewoonten en de gewezen vonnissen vrij onzecker.

Tot voordeel van de Inghelanden aen de Maeskant en de Ysel-Kant is in oude tijden verstaen, dat zij mochten behouden de aenwassen buiten dijcksch aangeworpen voor hare landen.

In West-Vriesland schijnt dit nog vaster te gaen, omdat sulcks is het oude recht der Vriesen, ende den Graef van Holland, handelende met de West-Vriezen veele gherechtigheden zeer zorgvuldelijk heeft bedonghen, sonder van aanwassen vermaen te maecken. Evenwel is verstaen ten aanzien van eenige meeren daer gelegen ende den Heeren VAN EGMOND toekomende, die haer recht van de Graeflickheid hadden bekomen, dat de selve Heeren vermochten alle 't gunst den meesten tijd des jaars met water was bedeckt aftepaelen, als oock de eilanden niet vast zijnde aen het land.

De inghelanden van Aechter-dijk is wel toegewezen den aenwas voor hare landen soo die sij hadden, als die sij noch zouden moghen bekomen; maer behoudens de Graeflickheid het recht om de on- en aenghevaerde eilanden ende als noch bedeckte gronden te mogen afpaelen.

Die recht van aenwas hebben mogen denzelven aenwas helpen met dammen te leggen, met rijs te steecken ende met andere wercken voor zooveel de gemeene vaert iemands visscherije ofte de gronden daer jegens overgelegen, daer door niet beschadigt en werden.

Aengaende d'eilanden is in de landen van Putten een oud gebruiick, dat die 't recht van aenwas heeft oock recht heeft tot een plaete die 't land so na komt dat hij die van zijn land gaende te voet met zijn zwaerd kan bereicken.

Dat is seecker, dat in landen die bij de Graeflickheid werden uitgegeven op seekere roetalen den aenwas buiten de selve roetalen de Graeflickheid toekomt.

In Zuid-Holland en vindt men niet dat iemand van ouds hem vermeten heeft recht van aenwas te hebben, uitgesondert die wilden seggen haer sulcks bij de Graven gegunt te zijn; oversuleks hebben oock de oude eigenaers van de verdroncke gronden altijd ghezeit geene wille te hebben van meerder te bezitten als haer oude morgetalen.

HOOFDSTUK III.

FRANSCH RECHT.

TOULLIER, Droit Civil Français III p. 149, geeft eerst eene verklaring van atterrissements.

Hij zegt er: On nomme atterrissements les terrains que les eaux de la mer ou des rivières forment sur leurs bords ou au milieu de leur lit, successivement et insensiblement, ou bien, qu'elles y transportent tout-à-coup.

Daarna zegt hij: dat men de atterrissements moet verdeelen in drie soorten n.l. 1°. De aanwassen die zich voortdurend en ongevoelig aan de gronden der oeverlanden van een stroom of beek aanzetten, die alluvio genoemd worden.

2°. De aanwassen die gevormd worden door de snelheid of onstuimigheid van het water wanneer dat water van de eene plaats een stuk land voert naar de andere plaats;

en 3°. De eilanden en îlots (eilandjes-platen) die in het midden van de bedding gevormd worden.

In het oude Fransche droit coutumier kwam de aanwas aan den eigenaar van den oever (Démolombe n°. 71).

Eenige coutumes bevatten daarover uitdrukkelijke bepalingen. Zoo o. a. art. 195 de la coutume de Normandie: que les terres de l'Alluvion accroissent aux propriétaires des héritages contigus, à la charge de les bailler par aveu au seigneur du fief et d'en payer les droits seigneuriaux comme des autres héritages adjacents. De coutumes van Sens, van Auxère en van Metz hebben dergelijke bepalingen, die den algemeenen regel inhouden voor het fransche recht: Metz XII a. 8; Bourbonnais 340.

En toch was het in deze streken eene dikwijls voorkomende quaestie of de aanwas behoorde aan de oevereigenaars of aan de heeren die het opeischten als bona vacantia. (HENRYS tit. II liv. 3 quest. 74.)

Weer andere coutumes sluiten uitdrukkelijk alle recht op aanwas uit.

De coutume de Vic in Auvergne zeide:

„Que la rivière de Cere n'ôte ni ne baille, c'est à savoir que quand elle prend d'aucunes possessions par inondations ou autrement, petit à petit, de ça ou de là l'eau, est permis à icelui qui perd, suivre sa possession.”

Zoo vinden wij ook in de coutume van Bar: „que celui qui perd son héritage ou partie d'icelui par le moyen du cours de la rivière, en peut reprendre autant de l'autre côté, moyennant que le voisin du dit côté dit ce qui lui appartient (XII, 212).

En eindelijk bepaalde het artikel 47 van de coutume van de bailliage van Hesdin dat: „Si rivières et eaux courantes au dehors de l'ancien cours, gagnent quelque chose contre autrui soit sur près, jardins, manoirs, terres à labour au bois, par mesureur sermenté, on les redresse et remet on leur ancien cours ou plus près que faire se pourra.”

De code NAPOLEON neemt aan, volgende het Romeinsche recht, in de artt. 556 (*L'alluvion profite au propriétaire riverain, soit qu'il s'agisse d'un fleuve ou d'une rivière navigable, flottable ou non*) en 557 C. C., dat de aanwas komt in al de gevallen aan de eigenaars van de oeverlanden.

En wel in al de gevallen, dat wil zeggen, hetzij dat het voortvloeit uit de *lais* of de *relais* ¹⁾, hetzij het ontstaat in een stroomend water, bevaarbaar, vlotbaar of niet, op voorwaarde alleen in het eerste geval om de voet- en jaagpaden te laten volgens de voorschriften.

DURANTON IV n°. 403, art. 557 C. C.:

„Le droit d'alluvion a également lieu à l'égard des relais que forme l'eau courante en se retirant insensiblement de l'une de ses rives et se portant sur l'autre; le propriétaire de la rive découverte profite de l'accroissement, sans que le riverain du côté opposé puisse venir réclamer le terrain qu'il a perdu.”

POTHIER zegt in zijn *Traité du droit domaine de propriété*, in § 157, dat de eigenaar van de landen waarvan gedeelten grond zijn afgespoeld en aan mijn land zijn aangespoeld, ze niet kan terugvorderen, omdat het op eene ongevoelige en onmerkbare wijze is geschied. Bij hem vinden wij nog in § 159, dat de aanwassen komen ten behoeve van den Koning; de eigenaars van de oeverlanden kunnen er geene aanspraak op maken, tenzij hun dit toegestaan is door den Souverein.

1) Dictionn. des Dict. Brux 1838, en Moock, *Nouveau Dictionn*: Les *lais* sont les terres que la mer ou les cours d'eau apportent le long des rivages; les *relais* sont les parties du sol que la mer ou les cours d'eau abandonnent et découvrent en se retirant insensiblement.

In eene noot der door ons gebruikte uitgave lezen wij dat dit eene dwaling moet zijn; de fiscus, altijd genegen zijn recht uittestrekken, zou anders op een goeden dag, onder een minder accuraat bestuur, van deze leer misbruik kunnen maken, waartegen alle besturen zich dan ook met kracht hebben verzet en vooral het bestuur van Bordeaux.

De dwaling van POTHIER schijnt haren oorsprong te nemen in de verklaringen (*déclarations*) van 1683 en 1693, waarvan M. DE COLLONNE misbruik heeft willen maken om zich meester te maken van de aanwassen van bevaarbare rivieren.

De *déclaration* van 1683 betreft de eigenaars des *îles, îlots, atterrissements, accroissemens, droit de pêche, péages, passages, bacs, bateaux, ponts, moulins, et autres édifices et droits* in de bevaarbare rivieren en in het geheele Koninkrijk. In de voorrede hiervan vindt men dat, evenals de groote stroomen en bevaarbare rivieren aan de Koningen en Souvereinen behooren door hunne bedding, en evenals de eilanden, die zij op verschillende wijze vormen, zoo ook les *atterrissements et accroissemens, les péages, passages, ponts, bacs, bateaux, pêches et moulins* den Koning toebehooren, en niemand eenig recht er op kan doen gelden, zonder een uitdrukkelijken titel of een bezit. Het edict van 1693 herhaalt dezelfde bepalingen en spreekt van *îles et accrues*, die in bevaarbare rivieren gevormd worden, en van toekomstige *accrues*.

Eene *déclaration* van 5 April 1712, gegeven voor *atterrissements* van LANGUEDOC, spreekt in 't bijzonder slechts over eilanden, en DENISART, die haar aanhaalt, merkt zeer juist op, dat deze *déclaration* zich bedient van nauwkeurige uitdrukkingen, daar zij de eilanden, die in

de bevaarbare rivieren ontstaan, slechts toewijst aan de Koningen.

Verder vindt men in die noot op POTHIER opgemerkt, dat de verschillende namen slechts gebruikt zijn wegens de verschillende benamingen in de verschillende provinciën; de îles en acruës komen aan den Koning en den Souverein, omdat zij als geïsoleerd ontstaan, door niets dan door water omgeven worden en te midden daarvan ontstaan zijn.

Daar de Koning eigenaar van de stroomen is, moet hij ook eigenaar zijn van hetgeen deze stroomen insluiten, maar eigenaar te willen zijn van hetgeen de stroomen niet insluiten, is onrechtvaardig, en komt niet overeen met het Romeinsche en hedendaagsche recht.

Wij hebben gemeend dit te moeten opmerken, omdat wij bij MALEVILLE lezen, dat eenige personen gewild hebben dat aanwassen, die aan de oevers van de Garonne ontstonden, aan het domein zouden komen.

Het feodale stelsel had eene andere inbreuk gemaakt op het natuurlijke recht, door aan den Heer der leengoederen toe te wijzen het eigendom der aanwassen, n.l. wanneer de landen begrensd en afgemeten waren (DUMOULIN, Cout. de Paris, glossa 5), maar deze rechtspraak is met dit recht gevallen.

Wat betreft de aanwassen aan de niet bevaarbare rivieren, daaromtrent zegt POTHIER dat die behooren aan de eigenaren van de naburige landen, dus aan de eigenaren van de oeverlanden, en dat men de bepalingen moet volgen van het Romeinsche recht.

„De bepalingen van het Romeinsche recht zijn te schoon om ze hier niet te vermelden”, aldus heet het in de noot. En men vindt er dit opmerkelijk ge-

zegde in „alluvio restituit agrum”. En terecht. Er is niets schadelijker dan de nabijheid van eene rivier; zij overstroomt, zij verzwelgt, zij verdelgt de oevers, zij verwoest de naburige landen en vermindert de uitgestrektheid. Het is derhalve rechtvaardig, dat de eigenaar, aan wien zoo iets ongelukkigsch kan overkomen, ook het voordeel er van geniete; het is geen beneficium maar eene restitutie.

Waarop dit steunt vinden wij bij DEMOLOMBE II, 2, 10.

PORTALIS zegt: „dat de aanwassen moeten behooren aan de eigenaren van de oeverlanden, volgens de grondregel, dat het genot behoort aan hem, die blootgesteld is aan de schade; dus aan de eigenaren van de oeverlanden, die er meer dan anderen aan zijn blootgesteld.

Bij MERLIN lezen wij o.a.:

Het Romeinsche recht doet den aanwas toekomen aan de eigenaren der oeverlanden.

Hij gaat dan aldus voort:

Het steunt op den regel, die wil, dat hij er het voordeel van heeft, die er ook het nadeel van zou kunnen hebben. Deze bepaling van het Romeinsche recht wordt gevolgd in het Koninkrijk (Frankrijk) uitgezonderd niettemin in Franche Comté, waar men aanneemt, dat de rivier de Doux, die deze provincie besproeit, noch neemt, noch geeft, dat wil zeggen, dat hij, van wien deze rivier het erf vermindert door het te overstroomen, zijn verlies kan terugbekomen op het terrein, dat de rivier heeft opengelaten.

Reeds BARTOLUS had geleerd, dat de aanwas komt aan den eigenaar der oeverlanden zonder eenige daad van zijn kant (*absque alicujus hominis facto*).

DEMOLOMBE teekent bij deze opmerking aan, dat deze regel altijd doorgaat; het is de terre riveraine (het oeverland), dat zelf den aanwas verkrijgt door het jus accessionis (vi ac potestate sua).

En bij gevolg behoeft de eigenaar zelf daarvoor niet te zorgen; hij verkrijgt den aanwas krachtens de aantrekking van zijn onroerend goed; hij verkrijgt het, zooals men zegt, ipso jure, dadelijk, zelfs buiten zijn weten en van het oogenblik af, dat de aanwas is tot stand gekomen, zonder dat het noodig is, dat hij er van dat oogenblik af bezit van neemt, op eenige wijze welke dan ook, 't zij door plantingen, 't zij door werken.

PROUDHON schijnt daarentegen te meenen, dat het oeverland den aanwas niet verkrijgt dan voor zooverre de eigenaar er bezit van genomen heeft, omdat de aanwas een natuurlijk en stoffelijk deel is van de bedding van de rivier en voort moet gaan er een deel van uit te maken, voor zooverre hij er niet van afgescheiden wordt door de uitoefening van het occupatie-recht, hetwelk aan de eigenaars der oeverlanden toekomt (du Domaine publ. 1015 en 1947).

DEMOLOMBE laat zich hierover aldus uit: Het is geenszins door het occupatie-recht, maar door het accessie-recht, dat de aanwas komt aan den eigenaar van het oeverland, en dat recht van accessie komt tot stand, zooals zeer terecht BARTOLUS aanmerkt, absque alicujus hominis facto.

Wij aarzelen dan ook niet om met DEMOLOMBE aantenemen, dat de eigenaar van het oeverland moet worden schadeloos gesteld bij onteigening ten algemeenen nutte, indien het noodig is dat de Staat een aanwas zich toeëigent om eene rivier te kanaliseeren

of ook om een andere reden. De eigenaar van het oeverland moet zelfs dan worden schadeloos gesteld, indien hij geene daad van inbezitneming gedaan heeft op den aanwas.

Bij TOULLIER III § 151 lezen wij: „Dans le cas d'un accroissement insensible, l'accroissement appartient au propriétaire des terres voisines; et celui dont l'héritage est diminué par cette voie ne peut pas le revendiquer, parce que l'alluvion est un moyen d'acquérir, et qu'il est incertain si la portion accrue faisait originellement partie au terrain dont elle a été insensiblement détachée, ou de celui auquel elle a été réunie.”

De aanwas behoort aan den eigenaar van het oeverland, waaraan zich aanwas gevormd heeft zonder eenige verplichting van schadeloosstelling noch van verantwoordelijkheid tegenover de andere oeverlanden van wege de verliezen of schade, die er voor hen uit zouden kunnen ontstaan. De andere oeverlanden zouden dus geene actie hebben, of om de herstelling van den ouden oever, of om eene schadeloosstelling te vragen, zelfs dan niet wanneer de nieuwe vorm van den oever, ontstaande uit den aanwas, aan den stroom eene richting zoude hebben gegeven, die nadeelig is aan de landerijen.

Wij spreken, wel te verstaan, van eenen natuurlijke aanwas, die door de rivier zelve ontstaat, want het is anders gelegen met een aanwas, die ontstaat door de werken van een van de eigenaren van de oeverlanden ten nadeele van de andere.

Eene opmerking nog ten slotte: het is onverschillig of de rivieren bevaarbaar of onbevaarbaar en vlotbaar of onvlotbaar zijn.

Tot nu toe spraken wij over aanwas, die van

nature aan den oever aanslibt; hoe dan nu, wanneer deze aanwas ontstaat door werken, gemaakt of door den Staat of door de eigenaars der oeverlanden?

DEMOLOMBE § 65 en volgende leert hieromtrent het volgende:

Eenige schrijvers hebben geleerd dat de aanwas bij uitsluiting het werk moet zijn van de natuur en van den natuurlijke loop van het water (o. a. Proudhon, du dom. publ., nos. 740, 1015, 1266; Chardon du droit d'alluvion no. 49).

Maar deze leer schijnt ons toe te absoluut te zijn; het artikel 556 veronderstelt, indien men het wil, deze omstandigheid; maar het eischt haar niet, en de waarheid is, dat de aanwas, zelfs geprovoceerd door werken of op kunstmatige wijze, zijn karakter niet verliest, wanneer hij zich maar vormt volgens de voorwaarden, die hem eigen zijn, n. l. onafgebroken en onmerkbaar; alzoo kunnen de eigenaars der oeverlanden beproeven zich zelf aanwas te verschaffen, n. l. door plantingen of door andere middelen, bestemd om aan hun grond het kiezelzand en de slijk, die de stroom aldaar afzet, vast te hechten.

Waar het alleen op aankomt, is dit: dat de werken, die alzoo zijn aangelegd, geene schade mogen doen aan de andere oeverlanden, b. v. door den stroom naar hunne gronden te doen loopen.

VOET is in dit opzicht zeer duidelijk, als hij leert dat de eigenaars van den oever de aanwassen kunnen provoceeren.

„In suam utilitatem, moles in flumine erigendo, plantando, ripas muniendo, aliisque modis, dummodo navigationi aut juri aliis quaesito non officiant. (In Pandect. lib. 41 tit. 1 N°. 15.)

Het kon nu wel eene lastige quaestio facti zijn of dit al dan niet het geval is; maar dit staat toch vast: indien bewezen is, dat de werken, gemaakt door een van de eigenaars van de oeverlanden in zijn belang, geene schade aanbrengen aan het recht van de andere eigenaars van de oeverlanden, dan is het duidelijk dat de aanwas, die er het gevolg van kan zijn, hem ten goede zal komen en op eene behoorlijke wijze verkregen zal zijn.

Daarentegen, gaat DEMOLOMBE voort, indien men een aanwas, een *lais* en vooral een *relais*, heeft verkregen op ongeoorloofde wijze, of ten minste tegen de rechten in van de andere eigenaren der oeverlanden; indien bijv. het werk een oever heeft droog gelegd en den tegenovergestelden oever onder water heeft gezet, dan is het zeker, dat de eigenaar van het aangestaste erf het recht heeft op vergoeding.

Maar op welke wijze en hoe?

HENNEQUIN (T. I p. 285) beweert dat er geen eenvoudiger middel in een dergelijk geval is, dan de afstand van eene zekere hoeveelheid van het grondterrein evenredig aan dat, wat door het bedrog is verkregen.

DEMOLOMBE schijnt deze solutio onaannemelijk toe. De schadeloosstelling, die zij aan den eigenaar aanbiedt, op wiens grond de stroom is teruggedreven, zou bespottelijk zijn, indien hij van den anderen kant van den oever niets kreeg dan een dunne smalle reep grond, en overmatig, indien dit terrein groot genoeg was om bebouwd te worden; want de andere eigenaar zou zich alzoo beroofd zien van de aangrenzing van den waterstroom.

Men moet dus aannemen dat de eigenaar van den oever, waarvan de grond is afgenomen door de werken van den eigenaar van den anderen oever, alleen het recht zal hebben om te vragen:

1°. de vernietiging dezer werken en de herstelling, indien het kan, van den loop van het water in de natuurlijke grenzen van zijne bedding.

2°. eene geldelijke schadeloosstelling overeenkomstig de schade die hij geleden heeft.

Met recht zegt DEMOLOMBE, dat, wanneer een eigenaar van een oeverland werken verricht, waardoor een andere eigenaar aanwas verkrijgt, hij zich er niet over behoeft te beklagen, daar het zijn eigen werk was.

Tot nu toe spraken wij over aanwas tengevolge van werken door de eigenaars der oeverlanden verricht; laten wij er nu toe overgaan om den aanwas te bespreken tengevolge van de werken van den Staat.

Hooren wij wat DEMOLOMBE in § 69 daarover zegt:

Hij vraagt:

Is diezelfde oplossing ook toepasselijk wanneer de aanwas het gevolg is van werken van kunst, van de oprichting van dijken, dammen (kribben-banages) of van den bouw van eene brug etc., uitgevoerd door den Staat of door een door den Staat geconcessioneerden ondernemer in eene bevaarbare en vlotbare rivier? Wij nemen het onderscheid aan dat de jurisprudentie schijnt gemaakt te hebben in deze quaestie.

Of de aanwassen zijn ontstaan langzamerhand en onmerkbaar, en dan zijn zij aanwas in den eigenlijken zin, welke toekomt aan de eigenaars van de oeverlanden, volgens de artt. 556 en 557.

Of zij zijn daarentegen gevormd op eene merk-

bare en oogenblikkelijke wijze en zijn alzoo het eigen en directe gevolg van de werken die de Staat heeft doen uitvoeren; dan behooren die aanwassen aan den Staat zelven; want:

1°. De Staat heeft alleen over zijn eigendom beschikt, dat is te zeggen over een gedeelte van de bedding van de rivier, die hem toebehoort.

2°. Dit gedeelte, dat droog is geworden tengevolge van zijne werken, heeft niet het karakter van waren aanwas.

3°. De eigenaar van den oever, bijna altijd door deze werken tegen de gevaren van den stroom beschermd, kan niet het recht van aanwas inroepen als vergoeding voor de gevaren, waaraan hij niet langer is blootgesteld.

4°. Eindelijk art. 41 van de Wet van 16 September 1807 ¹⁾ hetwelk aan het Gouvernement verlof geeft om het recht van bedijking te verleen; veronderstelt alzoo stilzwijgend dat de gedeelten van de bedding, die drooggemaakt en voor bebouwing gewonnen zijn, als een direct en onmiddellijk gevolg van de werken ten dien einde ondernomen, aan hen behooren, die daartoe vergunning hebben gekregen; inderdaad het zou niet rechtvaardig zijn dat men kon zeggen: *Sic vos, non vobis*.

Dit laatste deel van onze verklaring, zegt DEMOLOMBE, is meermalen levendig bestreden. Maar het

1) Wetten, decreten en besluiten op den Waterstaat in Nederland door J. F. BOOGAARD 1e deel pag. 42. Le Gouvernement concédera, aux conditions qu'il aura réglées, les marais, lais, relais de la mer, le droit d'endiguage, les accrues, atterissemens, et alluvions des fleuves, rivières et torrents, quant à ceux de ces objets qui forment propriété publique ou domaniale.

eenige resultaat van die tegenspraak schijnt ons dit te zijn: dat onze wetten op dit onderwerp aanvullingen en verbeteringen behoeven. Het zou zeker verkieselijk zijn dat de eigenaars van de oevers een zeker recht van voorkoop hadden op de landen, die ten gevolge van de werken van den Staat ontstaan zijn, om zoo op billijke wijze al de belangen te bevredigen.

Een wetsontwerp, dat zulke bepalingen inhield is indertijd door het Gouvernement aan de Wetgevende Kamers aangeboden, in de zittingen van 1837 en 1838, maar heeft geen resultaat gehad (zie *Moniteur des 9, 10, 11 Février 1838*).

Wij besluiten hier onze beschouwingen over het recht van aanwas, volgens den Code.

Slechts een woord nog over de avulsio.

Hierover spraken wij reeds bij het Romeinsche Recht; voor het grootste gedeelte bleef dit ook in het Fransche recht gelden.

Art. 559 C. C. bepaalt, dat de eigenaar van het weggerukte land, het terug kan vorderen, indien hij zijne aanvraag binnen een jaar doet, of zoolang degene, die het stuk aan zijn land heeft verkregen, er nog geen bezit van heeft genomen.

Hierover vinden wij bij *TOULLIER III p. 151* het volgende:

„S'il a été subit, l'accroissement ne cesse pas d'appartenir au propriétaire de l'héritage qui a souffert la diminution, parce qu'il est évident que la portion détachée ou abandonnée faisait réellement partie de l'héritage auquel elle tenait auparavant.”

Zoo ook MERLIN:

„Il n'en serait pas de même d'une augmentation arrivée subitement à un héritage par un débordement ou par quelque autre cas fortuit.

Cette augmentation appartient au Roi dans les rivières, et aux seigneurs, hauts justiciers, dans les rivières non navigables.”

HOOFDSTUK IV.

HEDENDAAGSCH NEDERLANDSCH RECHT.

Volgens art. 651 B. W. worden aanslijkingen en aanwassen, welke natuurlijk, langzamerhand en ongemerkt aan de landen aangroeien, bij een loopend water gelegen, aanspoelingen genaamd.

De aanspoeling komt ten voordeele van de eigenaars van den oever enz.

Wij hebben hier dus te doen met aanspoeling die natuurlijk aangroeit.

Natuurlijk; dus niet door 's menschen toedoen.

De eigenaren van de oeverlanden moeten dus geene kribben gelegd hebben om den aanwas te doen bevorderen of andere werken.

Maar is dit niet anders, wanneer de Staat kribben gelegd heeft, niet om de aanspoeling te bevorderen maar wel om de rivieren te normaliseeren?

Zijn die aanspoelingen wel is waar het gevolg van den aanleg dier werken, die werken zijn echter met dit doel niet door den Staat verricht.

Want het doel is in de meeste gevallen voor een goed vaarwater te zorgen.

En daarenboven kan door het aanleggen van kribben het land zoo afslaan dat men de jure constituendo wel tot de conclusie zal moeten komen, dat aan landen, die aan een loopend water zijn gelegen, zoowel het voordeel van aanwas moet toekomen als het nadeel van afslag, veroorzaakt door het aanleggen van kribben of andere werken door den Staat.

De Staat nu betaalt geene vergoeding voor afslag, daarentegen verhuurt hij wel allen aanwas, zelfs ook wanneer er geen zweem van aanwas is, ja wanneer de oever afslaat.

OPZOOMER zegt in het IIIe Deel B. W. (1876) bladz. 290, noot van bl. 289: „iets anders is het, wanneer het aanleggen van zulke kribben of waterwerken den oevereigenaar juist als plicht is opgelegd, zooals het geval is in art. 9 der publicatie van 24 Februari 1806, houdende een algemeen rivier- en waterrecht, over de rivieren en stroomen dezer republiek” (Zie BOOGAARD I^e deel pag. 21 1858) ¹⁾ die door

1) Wanneer het verkrijgen of bevorderen van aanwassen of het secureren van inscharende oevers voor de goede gesteldheid der rivieren of stroomen door de Commissie van Superintendencie noodig geoordeeld wordt zal de wettige eigenaar verplicht zijn, zoodanige kribben of andere werken ten zijnen koste aan te leggen, als de Commissie van Superintendencie daartoe noodig zal oordeelen en den aanwas zooverre die hem wettig toekomt genieten; doch bijaldien dezelve deze onkosten niet wilde dragen... bijaldien zulks alsdan ten koste van den Lande gedaan worden, zal de eigendom der aanwinning komen ten behoeve van den Lande.

Op bladz. 24, aant. op art. 9, zegt BOOGAARD daaromtrent:
„Naar 't mij toeschijnt legt dit art. aan het Rijk, wil het

den Hoogen Raad nog altijd van verbindende kracht voor onze groote rivieren gerekend wordt (Ned. Rechtspraak XV 226 ¹⁾ en XVIII, 171).

recht op den aanwas krijgen, de verplichting op, om alvorens eenig werk tot behoud van den oever aantevangen van de oever-eigenaars de verklaring te vorderen dat zij niet genegen zijn de werken ten hunnen koste uittevoeren.

Bij gebreke toch van zoodanige verklaring en van het wederzijdsch constateeren van den Staat der oevers vóór den aanleg van het werk schijnt de aanwas te moeten komen ten voordeele van de oevereigenaars. Hierin is door art. 651 B. W., waarin wordt gesproken van aanwas, die natuurlijk aangroeit, geene wijziging gebracht.

1) „Overwegende, ten aanzien van het eerste door den requirant voorgestelde middel van cassatie -- beweerde overschrijding van regtsmagt, uithoofde, niettegenstaande hare reeds voor lang plaats gehad hebbende afschaffing, door het Provinciaal Gerechtshof in Gelderland, als nog is toegepast de publicatie van Hun Hoog Mogenden, vertegenwoordigende het Bataafsche Gemeenebest, van den 24 Februarij 1806, vaststellende eenige bepalingen omtrent een algemeen rivier- of waterregt over de rivieren en stroomen der toenmalige Republiek, — dat, hoewel sommige in die Wet voorkomende bepalingen, door latere wetten, met name door de verschillende in dezen Lande ingevoerde burgerlijke wetboeken, alsmede door de onderscheidene wetten betreffende de onteigening ten algemeenen nutte, mogen zijn vervangen, nimmer echter door eene latere Wet, hetzij uitdrukkelijk, hetzij stilzwijgend, zijn afgeschaft noch de genoemde Wet in het algemeen, noch bepaaldelijk de bij het beklaagde arrest toegepaste art. 1 en 12 dier wet;

Overwegende immers, dat zulks, zooals door den requirant wordt beweerd, niet is geschied bij art. 4 van het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland, waarbij zijn afgeschaft alle wetten, hoe ook genaamd, waarbij eenige straffen of boeten op misdaden of overtredingen zijn daargesteld, vermits daarbij uitdrukkelijk zijn uitgezonderd, de zoodanige, welke bij art. 6 en 7 zouden worden opgenoemd, terwijl, bij het opvolgend art. 7,

Volgens haar komt dan de aanwas ten voordeele van hem, die het aanleg der kribben bekostigde om

n°. 15 ¹⁾ als niet afgeschaft worden vermeld de Wetten, reglementen of voorzieningen, betreffende het gebruik of onderhoud van gronden, duinen, dijken, wegen, wateren, havens, sluizen, bruggen, straten of grachten, waaronder de meer genoemde Publicatie of Wet van den 24 Februarij 1806, bevattende een algemeen rivier- of waterregt, is begrepen; Overwegende dat hiertegen door den requirant ten onregte is aangevoerd, dat bij genoemd art. 7 zouden zijn vermeld de wetten, reglementen en verordeningen zelve, zooals die naar derzelver opschriften bekend waren, en dat dien volgende onder n°. 15 van hetzelfde niet zou zijn begrepen de, een geheel ander opschrift voerende, meergenoemde Wet van den 24 Februarij 1806; vermits het, zoowel uit de doorgaande wijze van aanduiding der aldaar opgenoemde uitzonderingen, als in het bijzonder uit de vergelijking der opschriften van onderscheidene, daarbij buiten eenigen twijfel gehandhaafde wetten, ten duidelijkste blijkt, dat des Wetgevers bedoeling daarmede wel geweest is de rubrieken, waartoe de door hem bedoelde wetten behoorden, dat is derzelver algemeenen inhoud of hoofdzakelijke onderwerpen aan te wijzen, doch geenszins haar bij name en met nauwkeurige opgave van den juiste titel op te noemen.

1) Art. 4.

Met de invoering van dit Wetboek zullen zijn afgeschaft alle plakaten, publicatien, ordonnantien, reglementen, statuten, keuren, oetroijen, handvesten en andere wetten, hetzij dezelve het geheele Koninkrijk, eenig gedeelte van hetzelfde, of eenige bijzondere plaats hebben betroffen, waarbij eenige straffen of boeten op misdaden of overtredingen zijn vastgesteld met uitzondering alleenlijk van de die zoodanige bij de 6^e en 7^e artikelen zullen worden opgenoemd.

Art. 7.

Insgelijks worden door dit Wetboek niet afgeschaft de navolgende Wetten reglementen of voorzieningen voor zooveel die ten tijde van deszelfs invoering nog in gebruik zijn.

10^e Op de ontgrondingen, verveningen en droogmakerijen.

11^e Tot instandhouding of bevordering van zeevaart enz.

15^e Betreffende het gebruik of onderhoud van wateren
of grachten.

het even of dit de oevereigenaar is of de Staat, zoo echter dat de eerste de voorkeur heeft."

BOOGAARD herinnert, in zijn 2^e deel bldz. 229, dat in een Koninklijk Besluit van 8 Maart 1822 strikte naleving wordt aanbevolen van de Wet van 24 Februari 1806 (Bijv. Staatsblad 1651), maar hij zegt, dat dit besluit van geene waarde is, niet zoozeer omdat de gronden waarop het steunt, betwistbaar zijn, maar omdat de Wet van 1806 niet door een Koninklijk Besluit in stand kon gehouden worden.

Overwegende, dat het mede niet aangaat met den requirant te beweren, dat het onderwerp der onder n°. 15 van dat artikel vermelde uitzondering, betreffende onder anderen het gebruik van wateren, geheel zou verschillen van den inhoud der Wet van den 24 Februari 1806: vaststellende eenige bepalingen omtrent een algemeen rivier- of waterregt; daar zoowel het doel dier wet, de bevordering eener wenschelijke eenparigheid in de regeling van den afloop en van het gebruik der rivieren of wateren, als het voornamelijk daartoe gebezigde middel de beperking van dat gebruik door de overbewoners, ongetwijfeld mede het gebruik van wateren betreffen.

Overwegende dat dezelfde Wet mede is gehandhaafd bij de invoering hier te Lande van het thans nog vigerende Strafwetboek; vermits, bij art. 484 van hetzelfde, voor niet afgeschaft zijn verklaard de bijzondere wetten en reglementen, betreffende in dat Wetboek niet geregelde onderwerpen, terwijl intusschen, daarin, ten aanzien van het gebruik van rivieren geene straf bepalingen voorkomen.

Overwegende dat dit onderwerp evenmin is geregeld bij eenige andere hier te Lande ingevoerde Fransche of bij eenige latere Nederlandsche Wet; dat derhalve noch de meergenoemde Wet van den 24 Februari 1806 in haar geheel, noch bepaaldelijk art. 1 en 12 dier Wet zijn afgeschaft en dat alzoo het Provinciaal Gerechtshof in Gelderland, door de toepassing dier artikelen, zijne regtsmagt niet heeft overschreden, noch eenige Wet heeft geschonden."

In zijne aantekeningen op de Grondwet (II bldz. 275) zegt THORBECKE:

Art. 213², opgemaakt uit artt. 127 en 123 der Grondwet van 1814, stelt het toezicht in, dat de Waterstaat als een geheel en het onderling verband aller deelen omvat en bewaakt. Eene gewichtige bijdrage tot bepaling der rechten en werken van het algemeen toezicht was, wat de rivieren en stroomen betrof, de Wet van 24 Februari 1806, nog van kracht, niet, zooals het schijnt, op den grond van het Koninklijk Besluit van 8 Maart 1822, maar uithoofde van art. 39 van het Keizerlijk decreet van 18 October 1810 ¹⁾ en het 2^e add. art. der Grondwet.

En THORBECKE en BOOGAARD erkennen dus dat het Koninklijk Besluit van 8 Maart 1822 de Wet van 1806 niet in stand kon houden, want een Koninklijk Besluit kan geen Wet invoeren of in stand houden, maar volgens art. 119 Grondwet 1815, alleen eene Wet, die door den Koning en de beide Kamers aangenomen en door den Koning afgekondigd is.

De Regeering schijnt die Wet voor afgeschaft gehouden te hebben; waarvoor zou anders het Koninklijk Besluit gediend hebben?

Maar geldt zij nu werkelijk nog?

Volgens THORBECKE zoude zij gelden op grond van art. 39 van bovengenoemd decreet; dus anders niet.

1) L'administration des polders, digues et routes, ainsi que leur entretien et leur réparations, restera provisoirement telle qu'elle est aujourd'hui, sous la surveillance du maître des requêtes et des mêmes agens, avec les mêmes fonctions et traitements, et sous la direction générale de notre conseiller d'état directeur général des ponts-et-chaussées.

Ik voor mij meen dat noch de Wet in haar geheel, noch het decreet afgeschaft is, maar art. 9 van de Wet; daar dit art. 9 een Wet is, behoorende bij het Wetboek NAPOLEON, volgens de Afschaffingswet van 1829.

In art. 446 Wetboek NAPOLEON staat:

„De aanwassen, welke eene rivier, ongevoelig en langzamerhand, aan de aanpalende landen heeft aangespoeld, komen als een accessoir aan den eigenaar van die landen.

Er wordt dus niet onderscheiden tusschen natuurlijke of door kunst verkregene aanwassen.

Hoewel de Wet van 1806 reeds bestond, toen het Wetboek NAPOLEON ingevoerd werd, werd nogmaals bij Keizerlijk decreet noodig geoordeeld de Wet van 1806 te bekrachtigen, en werd zij dus een verordening, behorende bij het Wetboek NAPOLEON, die volgens Art. 1, Afschaffingswet afgeschaft is, ten minste wat Art. 9 aangaat, regelende de aanwassen. Maar hoe het zij, is de Wet van 1806 afgeschaft, dan komt, volgens OPZOOMER en DIEPHUIS, de aanwas aan den Staat. De eenige reden, dat de aanwas, bevorderd door kribben, aan den Staat komt, is deze, en gaarne ga ik daaromtrent met het gevoel van Prof. OPZOOMER mede, dat deze aanslibbing, als zijnde eene onroerende zaak quae nullius est, aan den Staat komt. Aanspoeling is zij dan niet. (Zie OPZOOMER III (1876) bladz. 290, noot van bladz. 289). Immers in art. 651 Burgerlijk Wetboek staat natuurlijk en niet op andere wijze verkregen, n.l. door kribwerken of anderszins. De aanwassen en aanslijkingen moeten dus vooreerst natuurlijk aan de landen aangroeien door den toevoer van aarddeelen, tengevolge

van den stroom des waters, waardoor eene gedurige verandering der oevers kan veroorzaakt worden. Men heeft daardoor alle ongelegenheden willen weren, welke uit het bevorderen van aanwas, door aangelegde kribben, rijswerken enz. zouden kunnen ontstaan. Al wat dus op zoodanige kunstmatige wijze aan de landen wordt toegevoegd, wordt niet als aanspoeling beschouwd en komt niet als zoodanig ten voordeele van de eigenaars dier landen. (DIEPHUIS § 355).

Is de Wet daarentegen niet afgeschaft, dan weten wij aan wien de aanwas komt.

Gaan wij nu over tot eene beschouwing over de 2^e alinea van art. 651 Burgerlijk Wetboek.

„De aanspoelingen komen ten voordeele van de eigenaars van den oever.”

Wat wordt verstaan onder de woorden van eigenaars van den oever?

Prof. OPZOOMER meent dat het woord oever hier beteekent oeverland (OPZOOMER B. W. III pag. 291 noot I [1876]), op welken grond heb ik echter bij hem te vergeefs gezocht.

Zoo ook DIEPHUIS, die, wel is waar, niet zegt dat het woord oever hier oeverland moet beteekenen, maar het er toch blijkbaar voor houdt; want hij gebruikt steeds in plaats van oever het woord oeverland.

Ik meen ook, dat oever hier moet beteekenen oeverland, want het woord is vertaald uit den Code Civil, waarin staat: *propriétaire riverain*; wij hebben dus met eene verkéerde vertaling te doen, want, *propriétaire riverain* beteekent niet eigenaar van den oever maar van het oeverland.

De oever is, volgens art. 577 Burgerlijk Wetboek,

eigendom van den Staat; de aanwas zoude dus naar die verkeerde vertaling aan den Staat komen ¹⁾).

1) Arrest van het hof van Gelderland van 10 Oktober 1860. Rechtsgel. Bijblad 1861 bl. 381:

Overwegende, dat bij art. 651 Burg. Wetb. de aanslijkingen en aanwassen, welke natuurlijk langzamerhand en ongemerkt aan de landen, bij een loopend water gelegen, aangroeijen, aanspoelingen worden genaamd, en die aanspoelingen ten voordeele komen van den eigenaar van den oever, zonder onderscheid of in den titel van eigendom al dan niet melding wordt gemaakt van de hoegrootheid der landen behoudens de Wetten en Verordeningen, opzigtelijk voet- en jaagpaden.

Overwegende, dat, ten aanzien der toepasselijkheid dezer wetsbepaling, in het onderwerpelijk geschil, de zwarigheid is geopperd, dat in art. 577 Burg. Wetb. de bevaarbare en vlotbare rivieren met hunne oevers worden gezegd aan den Staat toe te behooren, waaruit door sommige Regtsgeleerden is afgeleid, dat de aanwas aan oeverlanden, door aanspoeling verkregen, ten bate komt van den Staat, en mitsdien niet ten voordeele strekt van den eigenaar dezer landen, die naar hunne meening daarvan verstoken blijft.

Overwegende, dat deze meening hoofdzakelijk is gegrond op eene vergelijking van de artt. 651 en 577 Nederl. Burg. Wetb. met de artt. 538 en 556 Code Nap., dewijl bij het gemelde art. 538, de bevaarbare en vlotbare stroomen onder het staats-eigendom worden opgesomd, zonder vermelding van derzelver oevers, niettegenstaande in dat zelfde artikel de eigendom van den oever der zee aan den Staat wordt toegekend en bij art. 556 de aanwas door aanspoeling uitdrukkelijk aan den oevereigenaar wordt gezegd te profiteren, hetzij de reden mogt zijn van een bevaarbaren stroom of rivier al dan niet, terwijl daarentegen de Nederlandsche Wetgever in art. 577. Burg. Wetb. de bevaarbare en vlotbare stroomen en rivieren met hunne oevers, aan den Staat toekennende, hieruit is afgeleid, dat de Nederlandsche Wetgever bij de samenstelling van het Burgerlijk Wetboek van het beginsel van het Fransche regt zoude zijn afgeweken, door den eigendom der oevers van vlotbare en bevaarbare rivieren,

(Wat men in het B. W. onder oever verstaat, kan men vinden in art. 578.)

en bij gevolg tevens derzelve aanwassen aan den Staat toetkennen.

Overwegende, dat de juistheid van dit gevoelen geheel afhankelijk is van den zin en de beteekenis van het woord, oever, in art. 577, Burg. Wetb., gebezigd. Overwegende, dat de Fransche Wetgever handelende in art. 538 Code Nap. van rivages, en sprekende in art. 556 van propriétaires riverains, geene definitie in dit Wetboek heeft doen voorafgaan of volgen, om aantekenen, wat in de aangehaalde artikelen onder rivages en propriétaires riverains werd bedoeld, in tegenstelling van den Nederlandschen Wetgever, die in art. 577 Burg. Wetb. gesproken hebbende van de oevers van vlotbare en bevaarbare rivieren, in het opvolgend art. 578 eene duidelijke omschrijving heeft gegeven, van hetgeen door oevers in het vorige artikel wordt verstaan, als zijnde de boorden van rivieren, meren of stroomen, welke bij gewone tijden, als het water op het hoogste is, door dat water worden overdekt, en niet hetgeen door watervloeden is overstroomd.

Overwegende, dat uit deze definitie duidelijk wordt, dat onder de in de 2e alinea van art. 651 Burg. Wetb. genoemde oevers, een geheel andere oever wordt bedoeld, dan die in art. 577 omschreven; dat voorts in de artt. 577 en 578 Burg. Wetb. door oever niet wordt verstaan de zoom van het land, dat zich tot aan de rivier bij gewone waterstanden uitstrekt, maar de beperking van de rivier, bij den hoogen waterstand, buiten het geval van watervloed, en dat zelfs de, bij art. 577 bedoelde oever dan alleen als Staatseigendom wordt aangemerkt, wanneer geene bijzondere personen of gemeenschappen daarop verkregene regten kunnen doen gelden.

Overwegende, dat de in art. 651 Burg. Wetb. genoemde eigenaren der oeverlanden alzoo dezelfde zijn als les propriétaires riverains der Code Civil, aan wie, even als bij de voorafgegane Fransche Wetgeving, het regt van aanspoeling is voorbehouden, en alzoo het algemeen beginsel bevestigd, dat de aanwassen aan de oevers van stroomen en rivieren door de eigenaren der oeverlanden worden genoten.

In de IIIe bijlage vinden wij de conclusie van den Procureur-Generaal bij den Hooge Raad in revisie genomen. Daarin bestrijdt hij de leer van den H. R. dat in artt. 577 en 651 B. W. wel te denken is aan eene omzetting en eene eenigszins veranderde redactie van den Code maar niet aan eene veranderde wetgeving, omdat van eene bedoeling over verandering bij de beraadslagingen met geen woord is gewaagd. Maar hij doet dit niet op overtuigende gronden. Er bestaat tusschen de Fransche artt. 538 en 651 geen verband. Art. 538 bepaalt zelfs niet wie eigenaar van den oever der rivieren is.

Er staat: „les fleuves et rivières navigables ou flot-

Overwegende, dat derhalve, bij de vervanging van het Fransche door het Nederlandsche Burgerlijk Wetboek, geenszins aan eene veranderde Wetgeving ten aanzien van het regt van aanwas, maar slechts aan eene omzetting en veranderde redactie te denken valt, daar toch de aanneming van een nieuw en veranderd regtsbeginsel bij de Wetsvoordragt en de beraadslagingen daarover, niet onopgemerkt zoude zijn voorbij gezien in Nederland dat door een aantal stroomen, rivieren en wateren wordt doorsneden, en de toekenning van den zoom der oeverlanden aan den Staat eene onteigening van verkregene regten zoude zijn geweest, die niet kan of mag worden verondersteld.

Dat immers naar de verschillende, zich opgevolgd hebbende, Wetgevingen, en ook naar het Oud-Geldersch regt, de eigenaar van de aan den oever gelegene landerijen, langs Rijn, Waal en Maas tot den aanwas is gerechtigd.

Dat het Oud-Geldersch Waterregt, wel als eigendomstitel door de oever-eigenaren van onder dat regt verkregene aanwassen kan worden ingeroepen en voorts als bron van uitlegkunde voor de opgevolgde Wetgevingen op dat onderwerp met vrucht kan worden geraadpleegd, doch overigens als wettelijke verordening, tot regeling van de wijze van verkrijg en inbezitneming der aanwassen, door de latere Wetgevingen op dat stuk is vervallen.”

tables, les rivages, lais et relais de la mer etc. etc." Zooals men ziet, beteekent dit, letterlijk vertaald: de bevaarbare of vlotbare stroomen en rivieren, de oevers (bij ons de stranden), de lais en relais van de zee; want het lidwoord staat voor rivages en niet voor lais en relais; dus de rivages behooren bij „la mer”.

Ons artikel 651 komt dan ook overeen met het voormalige recht.

Op een paar uitzonderingen na zagen wij dat de aanwassen in Frankrijk komen aan de eigenaren der oeverlanden.

In ons Oud-Vaderlandsch recht, zoo de landen gelimiteerd waren, aan den Souverein; zoo niet, aan de eigenaren der oeverlanden.

En dat de Wetgever dit ook nu bedoeld heeft, vloeit voort uit art. 651 al. 2 zelf, waarin gesproken wordt van de landen; wat beteekent dit anders dan de oeverlanden, waarover dus een paar regels te voren ook gehandeld moet zijn, al staat daar ook voor „oeverlanden” verkeerdelijk „oever”?

Art. 1063 ontwerp 1820 zegt trouwens ook:

„De aanwassen, welke eene rivier, ongevoelig en langzamerhand aan de afpalende landen aanspoelt, komen aan den eigenaar van die landen, zonder onderscheid of dezelve in de grondbrieven als afgemeten of als door rivier begrensde zijn opgegeven.”

In dit artikel wordt ook niet tussehen natuurlijk of door werken verkregen aanwas onderscheid gemaakt.

Nu door Z. M. den Koning eene commissie benoemd is om het Burgerlijk Wetboek te herzien, zou het zeer wenschelijk zijn tegelijkertijd daarbij de aanwassen-quaestie voor goed te regelen.

En ik voor mij zou er geen bezwaar in zien om, zonder eenig onderscheid te maken, zoowel den aanwas die natuurlijk ontstaat, als die ontstaat tengevolge van kribwerken of andere werken aangelegd door den Staat, te doen toekomen aan de eigenaren der oeverlanden.

BIJLAGEN.

WILLIAM

BIJLAGE I.

Placaet bewerende dat hem niemant en vervordere eenige Aenwassen, Ruychten, Slicken of Visscherijen te aenvaarden, of hem dier te onderwinden, sonder sijnen tytél die van de Reeckeninge getoont te hebben. In dato 21 Mey 1559.

Bij den Koningh.

Onsen lieven en de getrouwen die Luijden van onse Rade in Hollant, saluyt en de dilectie.

Hoewel wij tot verscheyde stonden onse gerechtigheyt tot den nieuw opkomende Landen en de Aenwassen, ende tot den Visscherijen in den verdroncken waert neffens Dordrecht in Zuyt-Hollandt, midtsgaders opten grooten Rivieren, zoo bij Placaten als Commissarissen specialijcken ghedeputeert, omme de selve onse gerechtigheyt te defenderen en de vorderen, allen Menschen openbaerlijcken hebben, doen denuncieren, en de daer beneffens ook interdiceren dat niemant wie hij ware hem vervorderen en soude van den selve te onderwinden of eenigh ghebruyck van dien aen te nemen, sonder eerst en de alvooren haeren tytél (daer 't behoort) getoont, en de daer op van onsent wegen consent te hebben.

Werden wij nochtans bericht dat verscheyden Persoonen in korten tijden hen ghevordert hebben seeckere Aenwassen, Ruychten en de slicken zegen worpen en de Visscherijen van nieuws opgekomen te aenvaarden, en de haer particulier profijt daermede te doen, onder decksel alleen dat haer ouders ende die geene van den welcken sij seggen actie te hebben, daer Lant ofte eenige andere gerechtigheyt gehadt hebben, sonder dat sij soudén weten te bewijsen waer die selve Landen ofte

gerechtigheden te leggen plachten. Soo ist dat Wij willende doen enne voorzien, U ontbieden, lasten ende bevelen bij desen dat ghij alomme in der Steden en de Flecken omtrent denselven verdroncken waert, ende elders doen 't nootlijck zijn zal, ende men ghewoonlijck is publicatie en de uytroepinghe te doen, van nieuws, ende voor een eeuwig Statuyt ende Edict doet openbaerlijcken uytroepen ende bevelen, ende van onsent wegen scherpeijck verbieden, dat niemant wie hij zij van nu voortaan hem vervorde eenige Aenwassen, Ruychten, Slicken of Visscherijen te aenvaerden of hem dies eenighsints te onderwinden, tenzij dat hij eerst ende alvorens sijnen tijtel ofte anders sijne gherechtigheyt tot denselven den Luijden van onse Kamere van de Reeckeningen in Hollandt getoont ende aengegeven hebbe ende van denselven naer communicatie met U Luijden daerop gehadt van onsent wegen consent, daartoe verkregen, op peyne dat sulcke possessie tegen ons van gheender waerden en sal sijn, ende bovendien van arbitrale correctie als ongerechtelijke Occupateurs ende Spoliateurs van onsen Domeynen ende gherechtigheden, indien men bevindt eenige daer toe te staen. Procedeerende tot straffe van den overtreders onses bevels voorss. bij allen behoorlijckheden wegens van Justitie, sonder eenige simulatie ofte verdrach. Ende van des te doene met dies, daer aen kleeft gheveu wij U volkomen macht, autoriteyt ende sonderlingh bevel bij desen.

Ontbieden ende bevelen allen onsen Rechteren, Justicieren, Officieren ende Ondersaten, dien dit aengaen sal, dat sij U 't selve doende ernstelijck verstaen ende obedieren, wat ons alsoo ghelieft.

BRUSSEL 22 Mei 1559.

d'OVERLOEPE.

BIJLAGE II.

Placaet. Waarbij verboden wert eenig Kley ofte Slijck uyt de Meeren ofte Wateren van Hollandt, de Graeffelijckheyt in 't geheel ofte ten deele competeerende te trecken etc.

In dato 24 Januari 1591.

MAURICE geboren Prins van Orange enz. enz. Den eersten ghesworen Exploiteur hier op versocht saluyt. Alsoo in den Quartieren van Noort-Hollandt ghelegghen zijn verscheyden Meeren ende Wateren, als de Schermer, de Beemster, de Waert ende diverse anderen, alle de Graeffelijckheydt van Hollandt in 't geheel toekomende ende noch eenige daer in deselve is competerende, eenigh gedeelte van welke wateren ende Meeren also de gront is vet ende kleyachtig, ende dat in deselve valt veel modder, slijck ende andere vuylnisse bequam om Landt daarmede de Huysluyden, die omtrent deselve Meeren gelandt zijn ter dagelijks vervorderen, uyt deselve Meeren en Wateren te halen groote menigte van Materie en Kley, daarmede sij hare Landen en Rietbosschen toe maecken ende eenige uyten grondt van deselve wateren te booren groote menigte van Kleyaarde omme steen daervan te maken, alle tot groote schade en laesie van de Graeffelijckheyt ghemerkt dat deselve Meeren en Wateren, met zoodanige manieren van doen soo diep gehouden en gemaect worden, datter geen hoope soude wezen, deselve ten eenigen tijdt tot Land te reduceeren, daar toe de selve nochthans wel bequaem zouden worden. Ende dat arger is naer dat bij die van den Huyse van Egmont verboden is op seeckere groote Peyne, dat niemant in de Meeren ghelegghen in het district van de Dorpen en de Huysen van Egmont toebehoorende, hen worden vervor-

deren Kley ofte andere materie te baggeren of te voeren, soo gebeurt dagelijks, dat de ingezetenen van Out-Carspel-Haringh-Carspel, Direkshoorn, en de andere dorpen ende plaetsen ressorteerende onder de voorschreven Heerlichheit en de Huize van Egmond, hen onderstaen te komen in de Meeren en Wateren des Graeffelijckheydt van Hollandt, ende aldaer te halen ende te doen voeren, groote quantiteit van slijck ende kley, 't welck bij henlyuden gebracht wordt op haere Landen ende Rietbosschen in de voorschreven dorpen van Out-Carspel-Haringh-Carspel ende elders gelegen. Dat mede in de voornoemde Waert, Schermer, Beemster ende andere wateren opgekomen zijn, verschijdene Ruychten, Slijcken ende Rietbosschen ende dagelijks opkomen meer ende meer, alle dit welke aangevoert worden, bij verscheydene Particulieren bij den welcken denselven eens deels aan haer Landen verheelt, ende anders langhs de kanten in 't bevangh van de selve Meeren gheleeghen sijnde, met slijck ende modder verhoocht ende ter culture ghebracht worden, alles mede tot grootere praesjuditie van de Graeffelijckheydt, dewelcke al de selve Ruychten, Rietbosschen ende opkomelingen van Landen alleene is toekomende soo uyten gront van deselve Meeren ende Wateren de Graeffelijckheydt eygentlijk toebehoorende, als oock mede dat alle Aenwassen, Rietbosschen, Uytterwaarden ende Riet-hoecken oock vallende ende opkomende in de publycque Rivieren ende wateren van Hollandt van alle oude tijden verstaen zijn gheweest toetebehooren aen de Domeynen van de Graeffelijckheydt ende den Rentmeester van elck Quartier in rustige ende vredige possessie sijn, omme alle soodanige Ruychten, Rietbosschen, Aenwassen, Slijcken en de opkomende landen, aentevaerden tot profijt van de Graeffelijckheydt in alle 't welck alsoo noottelijken dient voorzien.

Soo ist dat Wij ontbieden ende beveelen daar toe committeren, midts dezen daer van 't noode wesen zal, en de aldaer naer voorgaende Klochgheslacht, 't Volck meest vergadert sijnde, zeer scherpelijck van wegen de Hoogen Overigheydt, interdiceert en verbiet, dat voortan niemandt in de schermen de Beemster de Waert noch andere Meeren ende wateren, de Graeffelijckheydt van Hollandt in 't geheel toekomende, ofte daer inne deselve eenigh gedeelte is competeerende, geen slijck, modder ofte kley zal mogen halen ofte baggeren, op peyne van te ver-

beuren voor de eerste reyse zes Carolus guldens, voor de tweede reyse twaalf Carolus guldens t' appliceeren, 't eene derde-deel ten profijte van de Hooge Overigheydt, het ander derden-deel ten profijte van den Officier ende het derde derden-deel ten profijte van den aanbrengher, ende voor den derden reyse op peyne van arbitralijcken aen haer lijf ghecorrigeert te worden. Ende aengaende dengeenen die alreede eenige Rietbosschen ofte Rietbroecken aen haere Landen hebben gheannexeert, ofte deselve occuperende ofte bezittende sijn, zult denselve belasten ende beveelen, dat sijlyden binnen den tijdt van zes weeken nae de publicatie van desen, onder den Hove van Hollandt sullen leveren, alsulke titulen ende gerechtigheden als sijlyden tot de voorschreven Rietbosschen, Rietbroecken, Aenwassen ofte opkomelingen van Landen en deselve Meeren ende Wateren souden mogen hebben, omme daer op bij den voorschrevene Hove ghelet, ende met kennisse van saecken, ghedisponeert te worden, sulks als na rechten ende redenen behooren sal, parthijen ten wedersijden in hare gherechtigheden ghehoort. Ten eynde dat daer naer alle personen die bevonden zullen worden totte voorschrevene Rietbosschen, Rietbroecken ofte afkomelingen niet gherechtigd te sijn ende ook dengeenen, die binnen dien voorschreeven tijdt van zes weeken na de publicatie van desen, 't bewijs van hare titulen ende gherechtigheden niet en zullen gheexhibeert hebben, metter daet daervan ghehouden sullen wesen afstand te doen. Ontbieden ende beveelen daertoe alle Officieren, Justicieren, Dienaren en Ondersaten der Gracffelijckheydts van Hollandt dat sij U dit doende ernstich verstaen ende obedieren. Procederende ende doende procederen tot executie van de voorschreven peynen jegens dengeenen die bevolen zullen worden 't inhouden van dezen ghecontraveneert te hebben sonder faveur dissimulatie ofte verdrach.

Gegeven in 's Graven-Hage onder 't Zegel van Justitie hierop gedrukt den 25 Januarij 1591. Onder stont gheschreven: Bij mijn Heeren den Gouverneur d'Eerste ende andere Raden over Hollandt, Zeelandt en Westvrieslandt, onderteeckent P. Hanneman, Ende besegelt met een opgedrukt Zegel van rooden wassche.

BIJLAGE III.

J. VAN DER TOORN. Beschrijving van de wording van schorren, aanwassen of kwelders en hoe men die kan bevorderen. Pag. 15.

„Aanwassen langs het gedeelte der rivieren gelegen, waar de eb en vloed zich niet doet gevoelen, en die alleen door en onder invloed der rivierwateren ontstaan, in onbegroeiden toestand worden genoemd aanwas, met hout begroeid rijswaard, en met gras bewassen uiterwaard. Langs de kusten van Groningen en Friesland en in den Dollard heeten de kleiachtige buitengronden die nog te laag liggen slijk-gronden; zoo er begroeiing op plaats heeft noemt men ze aanwas, en het aanden dijk sluitende gedeelte, tot zoo verre dit met kweldergras is begroeid, kweldergrond. In Zuid-Holland dragen de aanwassen den naam van gorzen. In Zeeland noemt men de onbegroecide gedeelten der aanwinnende oevers, die met vele killen met vlakke onbegroecide kanten zijn doorsneden, slijken of slijkgronden, terwijl de gedeelten boven hoogwater gelegen, schorren worden geheeten. Een schor gaat niet eerder tot begroeiing over dan wanneer het boven de hoogte van doodstrooms hoog water ligt. Wanneer een schor geschikt tot indijking is, noemt men die rijp. Op het Kampereiland en langs een gedeelte der Overijselsche kust is de aanwas onder den naam van kardoes bekend.”

BIJLAGE IV.

ARREST HET SCHEUR.

Schout en ambachtbewaarders van Vrijenban hebben bij exploit van 18 Juni 1852 eene rechtsvordering ingesteld tegen den Staat, strekkende dat de Staat zou worden veroordeeld tot vergoeding van alle schade en kosten, welke de Eischers reeds hadden geleden en gehad, of zouden hebben en lijden, tengevolge van de daarbij omschreven onrechtmatige daden van den gedaagde, nader op te geven bij staat, met veroordeeling tevens van den gedaagde in de kosten. Die onrechtmatige daden zouden bestaan hierin: 1°. dat de gedaagde in Juni 1851 had afgesneden of doen afsnijden en wegnemen de biezen, groeiende op eenen aanwas of aanslijking aan een perceel lands, toebehoorende, gelijk daar gezegd wordt, in eigendom aan de eischers (nu verweerders); 2°. dat de gedaagde, nu eischer, op 23 April 1852 in het openbaar had verpacht den aanwas of de aanslijking voor of aan het bedoeld perceel lands. Bij antwoord heeft de Staat die feiten erkend, maar beweerd daartoe te zijn gerechtigd geweest; ontkend dat die daden zouden zijn onrechtmatig en aangevoerd; dat de aanleggers geen bewijs bijbrachten voor hun beweerden eigendom; dat zij dien eigendom echter, als hun fundamentum petendi moesten bewijzen, en een beroep op de artt. 651 en 652 Burgerlijk Wetboek gedaan, daartoe niet kon leiden, concluderende tot ontzegging van den eisch met de kosten.

Bij repliek ontkenden de daar eischers, dat de grond als plaat was opgekomen, maar beweerden zij, dat het was aanwas; zij persisterden bij hunnen eisch en concludeerden tot gerechtelijke plaatsopneming, indien de Hooge Raad die mocht noodig oor-

deelen. De Staat bood aan het bewijs, dat de aanwas of aanslijking als plaat was opgekomen en dat daarvan nog sporen aanwezig waren.

Bij arrest van 14 April 1854 werd het door den gedaagde gevraagde getuigenverhoor door den Hoogen Raad bevolen en den 25 September 1854 werd het gehouden, doch de getuigen brachten het tusschen partijen bestaande geschil niet tot genoegzame klaarheid. De gedaagde vroeg nu eene plaatsopneming door den rechter. De wederpartij refereerde zich ten dien aanzien aan het oordeel van den rechter. Bij arrest do. 19 Januari 1855 beval de Hooge Raad de plaatsopneming door den rechter en den 14 Juni 1855 had zij plaats; doch zonder vrucht, daar zij tot geen beslissend resultaat leidde. De Staat vroeg nu eene opneming door deskundigen. Ook daaromtrent refereerde de wederpartij zich aan 's Raads oordeel.

Bij arrest do. 4 Januari 1856 werd de opneming door drie daarbij benoemde deskundigen bevolen. Deze brachten den 7 Juni 1856 rapport uit. Uit dit rapport bleek, dat ofschoon de bedoelde gronden thans niet meer vormen eene plaat en er op dit oogenblik geene sporen van eene geul of afscheiding bestaan, echter die gronden zich stellig niet bij wege van aanslibbing of aanwas van den oever gevormd hebben, maar als plaat, die zich later ook lager op de rivier heeft uitgestrekt, in de rivier zijn opgekomen. De gedaagde vermeende dat dit rapport was afdoende; dat de vordering van de eischers behoorde te worden afgewezen, waartoe hij concludeerde:

„Conclusie van den Procureur-Generaal:

Ten vierden male in dit regtsgeding het woord zullende voeren, hoop ik, vooral na de uitvoerige pleidooijen zeer kort te kunnen zijn, en alleen mijn oordeel over hetgeen in deze regtens is mede te deelen. Ik zal daartoe echter ulieder aandacht eenige oogenblikken moeten bepalen bij den stand van het geding.

De Schout en Ambachts-bewaarders van Vrijenban zijn eischers; zij vorderen vergoeding der schade, hun door den Staat toegebracht:

1°. Door het doen afsnijden van biezen van een perceel gronds, kadaster Sectie B n°. 1132;

2°. Door de openbare verpachting van dat perceel aan een ander, op den 20 April 1852; zij gronden die vordering op de stelling, dat dit perceel eene aanslijking of aanwas is van den

hun in eigendom toebehoorenden oever, en dus krachtens de artt. 651 en 652 ook hun eigendom is geworden.

Bij het hierop door den verwerenden Staat gegeven antwoord is beweerd:

1°. Dat het quaestieuse perceel geene aanslijking is, maar eene plaat in de rivier opgewassen, en alzoo, krachtens art. 577 van het Burgerlijk Wetboek, aan den Staat toebehoorende;

2°. Dat de eischers erkennende, dat het perceel gelegen is buitendijks aan den oever, in den mond van het Scheur, daaruit van zelf volgt, dat ook volgens art. 578, die oever aan den Staat toebehoorende, hun beroep op de artt. 651 en 652 voornoemd daarmede ten eenenmale vervalt.

Ik zal den loop van het geding, die ons te over bekend is, niet verder schetsen, maar doen opmerken:

1°. Dat inderdaad verder daarin schier uitsluitend sprake is geweest van den eersten grond van verdediging, dat èn de enquête, èn het plaatselijk onderzoek door Raden-Commissarissen, èn het onderzoek der deskundigen, geene andere strekking hebben gehad dan om te onderzoeken, of het perceel B. n°. 1132 eene plaat in de rivier, dan wel een aanwas aan den oever was; terwijl het tweede punt van verdediging, dat de oever der rivier regtens Staats-eigendom zoude zijn, en alzoo de daaraan aangeslijkte gronden in geen geval aan de eischers *jure accessionis* zouden zijn verkregen, geheel uit het oog scheen verloren, totdat het nu weder, eenigermate bij de conclusie voor de audiëntie, maar meer bepaaldelijk bij het pleidooi, ter sprake is gebragt

In de tweede plaats meen ik te moeten doen opmerken, dat zeer teregt is beweerd dat het bewijs der stellingen, waarop de eischers hun regt gronden, regtens door hen moet worden geleverd, en dit bij de beoordeeling van het geding niet uit het oog moet worden verloren.

Ik zal op het voorbeeld der pleiters eerst spreken over de vraag, of ten processe bewezen is, dat het questieuse perceel is een aanwas van de oeverlanden aan de eischers in eigendom toebehoorende, dan wel of het voor een in de rivier opgewassen plaat moet worden gehouden?

1°. Na herhaalde lezing van het rapport der deskundigen en het onderzoek der van wederzijds geproduceerde kaarten, ben ik gekomen tot de overtuiging, dat de gedurige veranderingen van den bodem der rivier de aanleidende oorzaak zijn van het geschil

der beide partijen, en dat deze ook eenen grooten invloed hebben gehad op het verschil, dat bestaat tusschen de verklaringen der onderscheidene bij de enquête gehoorde getuigen van welke sommigen kennelijk van een ander tijdvak dan anderen hebben gesproken. Ik ga zelfs nog verder, en ben overtuigd geworden, dat de toestand, waarin de Raden-Commissarissen met mij in 1855 de quaestieuse gronden hebben gevonden, en die welke in 1856 bij het verslag der deskundigen is geconstateerd, aanmerkelijk kan hebben verschild van dien, waarin zij waren bij den aanvang dezer procedure in 1852.

Wanneer wij nu de door het Ministerie van binnenlandsche zaken uitgegevene rivierkaart, en die welke door de deskundigen bij hun rapport is overgelegd, beschouwen, en ons daarbij door de in dat stuk vervatte ophelderingen doen voorlichten, dan is het mijns erachtens duidelijk, dat in 1834 van het thans onder n°. 1132 bekende perceel geen andere onmiddellijk aan den oever gehechte grond aanwezig was, dan eene zeer smalle strook lands, gelegen vóór het aan de eischers toebehoorende perceel n°. 697, zoodanig als dit bij de kadastrale plans van 1828 en 1829 was opgemeten.

De plaats, waar nu het perceel 1132 gevonden wordt, werd toen grootendeels ingenomen: 1°. door een gedeelte van eene zich ook verder uitstreckende plaat in de rivier, wier oostelijk punt tot nabij den rijzen-dam kwam, en 2°. door de rivier, die nabij dien rijzen-dam, tusschen de plaat en den oever slechts 5 ellen, doch verder westwaarts op tot 150 ellen breed was.

Wanneer nu de getuigen van de plaat spraken, die zij bij hoog water plagten om te varen, dan bedoelden zij kennelijk deze plaat. En wanneer weder andere getuigen spraken van eene plaat, die loopt tegen de westzijde van den rijzen-dam van het Vlaardingsche hoofd (vierde getuige), dan kunnen zij geene andere dan deze hebben bedoeld; want die plaat, in zijne tegenwoordige gedaante, is vrij verre van den rijzen-dam verwijderd; door onze onbekendheid met den waren stand der zaken, heeft het getuigen-verhoor niet de vruchten opgeleverd, die het zou hebben kunnen dragen.

Nu moge het waar zijn, dat, zooals de deskundigen zeggen, op dit oogenblik de gesteldheid van den aanwas (ik moet hier in het voorbijgaan aanmerken, dat de deskundigen, dit woord gebruikende, er verre af zijn van daardoor te kennen te geven,

dat zij het bedoelde perceel als aan den oever aangewassen beschouwen) geene stellige blijken oplevert, dat het vroeger eene plaat geweest is; het moge gebleken zijn, dat, hoezeer op enkele punten de aanwas aan de voorzijde 3 à 4 palmen hooger ligt dan aan de achterzijde of de aansluiting aan den vasten wal, men niet kan zeggen, dat er eene geul of kreek bestaat, die de afscheiding maakt, of dat er op dit oogenblik (dat is 7 Junij 1856) sporen eener vroegere geul aanwezig zijn. Het is niettemin evenzeer uit het rapport blijkbaar, dat het perceel 1132, zooal niet geheel, dan toch grootendeels is ontstaan door een deel der op de rivierkaart van 1834 aangewezenen plaat in de rivier, hetwelk door aanslijking van wederszijde met de oevergronden vereenigd is geworden.

De deskundigen zeggen in hun rapport, dat die plaats naar beneden was afgeschoven en aanmerkelijk verlengd; de eischers vatten dit op in dien zin, alsof de geheele plaat van plaats was veranderd, alsof zij meer naar beneden was afgedreven, of op den bodem der rivier afgeschoven, zoo, dat de aanwas geheel van de landzijde was ontstaan. Ik geloof dat die opvatting onjuist is, en dat de bedoeling geene andere is of zijn kan dan deze: dat door kracht van het afstroomende water, de oppervlakte der plaat is afgenomen, en dat door eene opeenhooping van den daarvan weggespoelden grond op eene andere meer benedenwaarts in de rivier gelegene plaats, eene nieuwe gedaante heeft bekomen.

Om krachtens de artt. 651 en 652 van het Burgerlijk Wetboek eigendomsregt op het questieuse perceel aan de eischers toe te kennen, zouden deze moeten hebben bewezen, dat het door langzame aanspoeling aan hunne landen was aangegroeid.

Het komt niet aan op den tegenwoordigen toestand, maar op de wijze van ontstaan van het betwiste stuk gronds.

Wel verre dat dit ontstaan door aanslijking op die wijze is bewezen, want dit is zelfs door geen van de door de eischers geproduceerde getuigen verklaard. is het, mijns oordeels, voor het minst meer aannemelijk dat voor het minst een groot deel daarvan is ontstaan door eene in de rivier opgewassen plaat, die door aanspoeling aan den oever is vastgehecht en daardoor zeker niet van eigenaar is veranderd, en die eigenaar was de Staat. Het noodige bewijs is dus niet geleverd, en de vordering alzoo ongestaafd.

2°. Wat is nu van het beweren van den verweerder, dat ook

dan, wanneer het grondstuk door aanspoeling aan den oever ontstaan ware, dan nog aan den Staat en niet de eischers de eigendom daarvan zou toekomen?

De aanspoeling komt ten voordeele van de eigenaars van den oever, zegt art. 651. De Staat heeft reeds bij de conclusie van antwoord het eigendomsregt der eischers op den oever ontkend, en beweerd dat hij zelf, krachtens art. 578, eigenaar daarvan was; de vraag is dus: hebben de eischers hun eigendom bewezen?

De thans bestaande Wet kent den eigendom der bevaarbare en vlotbare stroomen en rivieren met hunne oevers toe aan den Staat, art. 577; die bepaling, dat ook de oevers der stroomen en rivieren Staatseigendom zijn, is uit het oud Hollandsch regt in het Wetboek overgenomen, en reeds in de artt. 953 en 954 van het ontwerp van 1820 geschreven. Dat het Scheur tot de bevaarbare en vlotbare rivieren behoort, is buiten contest; wij hebben nu voor dit geding niet noodig te onderzoeken, hoever de oever zich, ingevolge de bepaling van art. 578 uitstrekt, noch ook te treden in de vraag: of de eigendom van die oevers ook thans nog, nu zij even als de rivieren zelve onder de *res publicae* gerangschikt moeten worden, door langdurig bezit zouden kunnen worden verkregen? Het is zeker, dat art. 577 een regtsvermoeden van eigendom ten behoeve van den Staat creëert, en dat hieruit voortvloeit, dat de persoon of de gemeenschap, die regt op de in dit artikel vermelde zaken wil beweren, moet toonen dit door titel of bezit te hebben verkregen. (Zie VOORDUIN, III, bladz. 341 seqq.). Volgens DE GROOT, *Inl. B.* 2, *D.* I, n°. 23, waren de Rijn, de Waal, de Maas (waarvan het Scheur een deel is), de IJssel, de Lek, voor zoverre die loopen binnen de palen van Holland, ook de grond van al die stroomen en wateren, met den oever, voor zooveel die met het water den meesten tijd wordt bedekt, Staats-eigendom.

Van daar dan ook dat de Graaflijkheid beweerde regt te hebben op de aanwassen in Holland (GROENEWEGEN, de leg. abr. ad tit. *Inst. de R. D.*, n°. 23, of DE GROOT, *l. c.* D. 9, n°. 18, *Holl. conc.* II, cons. 26, n°. 1, p. 51.)

Maar hoezeer dit regt der Graaflijkheid na het placaat van den 22 Mei 1559 (*G. P. B.* II. 2084) erkend geweest schijnt te zijn, leert ons echter DE GROOT, *l. c.* n°. 19, dat tot voordeel van de ingelanden aan den Maaskant en IJselkant in oude tijden ver-

staan is, dát zij mogten behouden de aanwassen, buitendijks aangeworpen voor hunne landen.

Het zou alzoo eene belangrijke quaestie kunnen zijn, of de eischers, die erkennen geen titels van eigendom te kunnen aanvoeren, regtens zouden kunnen beweren door bezit een verkregen regt op den oever te hebben bekomen. Maar zij hebben, niettegenstaande van zijde des verweerders hun regt van eigendom op dien oever ontkend is, zelfs geene poging gedaan om de verkrijging daarvan door bezit te bewijzen.

De Raad zal, wel is waar, bij de door hen geproduceerde stukken eenige verpachtings-contracten der hun toebehoorende oevergronden vinden, waaruit blijkt, dat zij sedert meer dan eene eeuw zich zelve als op den aanwas regthebbende beschouwd hebben.

Die stukken kunnen echter, zoo ik geloove, in geen geval grond geven om hun den eigendom van den oever toetekennen, al ware het alleen dewijl zij noch regelmatig in het proces gebragt, noch ook behoorlijk geregistreerd zijn.

Ook op dien tweeden grond meen ik alzoo te moeten concluderen tot ontzegging van den eisch en veroordeeling der eischers in de kosten dezer procedure."

Bij arrest do. 18 September 1857 veroordeelde echter de Hooge Raad den Staat om aan de eischers te vergoeden alle, na de bij den Staat op te maken schaden en kosten, door hen reeds geleden of nog te lijden tengevolge van de door of van wege den Staat gepleegde ten processe omschreven onrechtmatige daden met veroordeeling tevens in de kosten.

Tegen dit arrest heeft de Staat een beroep in revisie ingesteld. Hij concludeert nu als volgt:

A. de eischer in revisie ten uiterste bezwaard is, bij het arrest door den Hoogen Raad in eersten aanleg tusschen partijen gewezen, en waarbij aan de oorspronkelijke eischers hunne vordering is toegewezen.

A. toch die vordering, strekkende tot schadevergoeding wegens onrechtmatige daden geheel berust op de stelling dat de grond waarop die daden zijn gepleegd, zou zijn hun eigendom, omdat het is aanwas en zij daarop volgens de artt. 651 en 652 Burgerlijk Wetboek recht van eigendom hebben.

A. dus op de oorspronkelijke eischers, als aanleggers de last rust om te bewijzen zoowel dat het bedoelde perceel is zoodanige aanspoeling als in art. 651 staat omschreven als dat zij zijn

eigenaren van den oever, waaraan die aangroeiing heeft plaats gehad, terwijl bij gebreke van dat bewijs, de vordering behoort te worden afgewezen.

A. intusschen al aanstonds door de gedaagden niet is bewezen, en zelfs bij gelegenheid van het gehouden verhoor van getuigen geene poging is gedaan om te bewijzen dat het bedoelde perceel zoodanige aanwas is.

A. de eischer, ofschoon hij als gedaagde tot geen bewijs gehouden is, geenszins verlangt dat de uitkomst der door hem gebezigde bewijsmiddelen zal worden ter zijde gesteld, maar dat door de verschillende arresten van den Hoogen Raad is uitgemaakt, dat noch het verhoor van getuigen, noch de geregtelijke opneming eenig voldoende licht over de zaak hebben doen opgaan en, al ware dit nu evenzeer het geval geweest met het onderzoek van deskundigen, dan nog, bij gebreke van bewijs aan de zijde van de eischers, de vordering had behooren te worden afgewezen.

A. intusschen uit het rapport van deskundigen wel blijkt, dat thans niet door plaatsopneming kan blijken dat de betwiste grond als plaat is opgekomen, en dat er ook thans geene duidelijke blijken van eene geul meer gevonden worden, maar dat de deskundigen duidelijk en bepaald uit de geschiedenis hebben aangetoond, dat vroeger, en wel nog in 1834, daar, waar nu het betwiste perceel ligt, eene plaat lag, die later wel veranderingen heeft ondergaan, maar in 1843 nog plaat was.

A. dit door het onderzoek van deskundigen verkregen bewijs van veel gewigt is, wijl alles aankomt op de wijze van ontstaan en de omstandigheid dat eene plaat zich heeft uitgebreid naar den wal en zich vervolgens daaraan heeft vastgehecht, het karakter van dien opgekomen grond niet kan veranderen noch daarop regt geven aan de oever-eigenaren.

A. het gewicht van dit bewijs zooveel te grooter is, zoowel omdat het een onverplicht tegenbewijs is, als omdat de door den gedaagde beweerde aanspoeling geheel onbewezen is.

A. bovendien in de tweede plaats het bewijs ontbreekt dat de gedaagden zijn eigenaren van den oever en als zoodanig gerechtigd tot den aanwas.

A. dat toch de gedaagden dit eigendomsrecht niet doen steunen op eenigen titel waardoor zij recht op aanwas hebben verkregen en de pachtcontracten, waarop zij zich nu zouden beroepen

willen, geene betrekking hebben op dit perceel en dus daarop geen eigendomsrecht, door bezit verkregen, kunnen bewijzen.

A. de gedaagden zich dan ook bij het instellen hunner vordering in eersten aanleg bepaaldelijk hebben beroepen op de bepaling van artt. 651 en 652 Burgerlijk Wetboek en dus op het recht bij de Wet aan de oever-eigenaren toegekend.

A. intusschen de Wetgever in het Nederlandsch Burgerlijk Wetboek, afwijkende van den Code Napoleon en terugkomende tot het vroeger bepaalde in Zuid-Holland vigerende recht bij art. 577 Burgerlijk Wetboek heeft bepaald, dat Staatseigendom zijn de bevaarbare en vlotbare rivieren met derzelver oevers en bij art. 578 Burgerlijk Wetboek een nieuw artikel heeft vastgesteld, waarin bepaald wordt wat door die oevers moet worden verstaan, en waaruit blijkt, dat de aanspoelingen niet anders dan aan die, Staatseigendom verklaarde, oevers kan aangroeien.

A. bij die duidelijke nieuwe bepalingen niet meer te pas kunnen komen de bepalingen van het vroeger gevigend hebbende Fransche regt, en de regter, die alleen geroepen is om volgens de Wet recht te spreken en niet mag treden in een onderzoek van hare verdiensten, zeker niet bevoegd is om de nieuwe wetsbepaling ter zijde te stellen, even alsof zij niet bestond.

A. het ook niet kan aangaan die wetsbepalingen te beschouwen als eene omzetting en eene eenigzins veranderde redactie, die in het wezen der zaak niets afdoen, terwijl intusschen drie wetsbepalingen zoo duidelijk een ander en nieuw beginsel aanduiden, dat bij miskennen daarvan door een Gerechtshof, het beroep daarvan in cassatie, alleszins gegrond zou zijn en door den Hoogen Raad zou moeten worden toegewezen.

A. de gedaagden ook volstrekt niet bewijzen dat deze aanwas vóór de invoering van het tegenwoordige Wetboek zou hebben bestaan.

A. dus het beroep in revisie gegrond is, zoo concludeert Mr. J. G. A. CLANT, als procureur van den Staat, dat bij arrest van den Hoogen Raad, oordeelende in revisie, zal worden te niet gedaan het arrest door den Hoogen Raad in eersten aanleg den 18 September 1857 gewezen, en op nieuw recht doende, aan de gedaagden, oorspronkelijke eischers, zal worden ontzegd hunne vordering, ingesteld bij exploit van dagvaarding do. 18 Juni 1852 met hunne veroordeeling in alle de kosten, zoo in eersten aanleg als in revisie gevallen."

In revisie luidde de conclusie van den Procureur-Generaal als volgt:

„Ik zal zeer kort kunnen zijn bij de adstructie der in deze zaak door mij te nemen conclusie. De rede, door mij gehouden bij de vroegere behandeling dezer zaak, is afgedrukt in de Nederl. Regtspr. deel LVI, bl. 312. Ik meen de vrijheid te mogen nemen, mij korthedshalve daartoe te gedragen. Bij de behandeling der zaak in revisie is niets gezegd, dat mijne toen uitgesprokene overtuiging eenigermate aan het wankelen heeft gebracht.

„De eerste vraag in dit geding is: of ten processe is bewezen, dat het quaestieuse perceel is een aanwas van de oeverlanden aan de verweerders in revisie (eischers in eersten aanleg) in eigendom toebehoorende?

„Zij hebben bij den aanleg der regtsvordering dit feit op den voorgrond gesteld. De Staat heeft het ontkend; regtens is dus de vraag: is het bewijs daarvan geleverd?

Ik moet het herhalen, dat het niet de vraag is: hoe het quaestieuse perceel zich thans vertoont?

„Het is niet genoeg, dat het geheel gehecht is aan een stuk grond, de verweerders in revisie in eigendom toebehoorende; maar om als alluvio, aanspoeling, bedoeld bij art. 651 van het Burgerlijk Wetboek, te worden erkend, is het noodig, dat het perceel natuurlijk, langzamerhand, en ongemerkt aan het, bij de rivier gelegen, land is aangegroeid.

„En wanneer ik dan nu het rapport der deskundigen lees, daarmede vergelijk de onderscheidene kaarten van de rivier de Scheur, door die deskundigen opgemaakt, en door de partijen zelve overgelegd, en daarbij in overweging neem hoe door die kaarten, en datgeen wat wij zelve bij de geregtelijke plaatsopneming hebben aanschouwd, blijkbaar is, dat de toestand van land en water, zelfs gedurende den veeljarigen loop van dit regtsgeding, aanmerkelijke veranderingen heeft ondergaan, dan houde ik mij overtuigd, dat het quaestieuse, onder n°. 1132 bekende perceel ten deele bestaat uit een deel der in het Scheur opgewassen plaat, die op de andere kaarten is aangewezen, en welker bestaan door de verklaringen van de getuigen is bevestigd; ten deele uit aan den oever der rivier aangespoelden grond.

„De Raad zal zelf die stukken onderzoeken, en voorzeker zal ik niet de eenige zijn, die meent, dat de oorspronkelijke eischers te kort zijn geschoten in het bewijs, dat het geheele perceel

aangespoelde grond is. Ik wil ten deze alleen bepaaldelijk uwe aandacht vestigen op de merkwaardige, in het rapport der deskundigen vermelde omstandigheid, dat in 1834, ter plaatse van het bedoelde perceel, werkelijk eene plaat lag aan de voor- of rivier-zijde, overeenkomende met den rand van den tegenwoordigen aanwas. (Zoo toch noemen de deskundigen het bedoelde stuk gronds, zonder door die uitdrukking iets te willen beslissen omtrent de wijze waarop het is ontstaan.)

„Men zou het evenzeer kunnen betwisten, dat het perceel n°. 1132 geheel plaat in de rivier was geweest. Vermoedelijk is het wel ten deele door aanwas aan den oever ontstaan, maar dat het grootendeels vroeger plaat is geweest, komt mij in geen deele twijfelachtig voor.

„Ik zou dus hiermede genoeg gezegd hebben om mijne conclusie tot toewijzing van den eisch tot vernietiging van het vroeger arrest te staven, maar ik meen ook nog ulieder aandacht te moeten vestigen op de tweede vraag, van welker beantwoording de uitslag van dit regtsgeding afhankelijk is: zijn de verweerders eigenaars van den oever, waaraan de in geschil zijnde grond, zoo zij beweren, aangespoeld is?

„Het geldt hier de interpretatie van art. 577 van het Burgerlijk Wetboek, waarin geschreven staat: „dat de oevers der bevaarbare „en vlotbare stroomen en rivieren,” waartoe het Scheur behoort, „het eigendom zijn van den Staat,” waaruit noodzakelijk volgt, dat wat aan dien oever, die Staats-eigendom is, aanwast, ook Staats-eigendom wordt. De Hooge Raad meent, dat uit eene vergelijking van de artt. 538 en 556 van het Code NAPOLEON, met de artt. 577 en 651 van het Burgerlijk Wetboek, volgt, dat hier slechts te denken is aan eene omzetting en eene eenigzins veranderde redactie van den Franschen Code, maar geenszins aan eene veranderde Wetgeving, omdat daarvan uit de beraadslagingen niet blijkt.

„Ik antwoord in de eerste plaats, dat, hoe men het ook keere of wende, door de beslissing van den Hoogen Raad, die bepaling, dat de oevers der bevaarbare en vlotbare rivieren aan den Staat toebehooren, facto uit de Wet wordt weggestreken, even alsof zij daar niet geschreven staat, en dit meen ik van mijn standpunt met nadruk te moeten en te mogen bestrijden. Wat bij gelegenheid der discussien over dit art. 577 gezegd of niet gezegd is, kan het woord niet uit de Wet wegnemen; het staat geschreven en moet worden toegepast.

„Maar bovendien, de Hooge Raad, het zij met verschuldigten eerbied gezegd, gaat bij dit considerans uit van een geheel verkeerd denkbeeld, namelijk, alsof ons Burgerlijk Wetboek niet anders zou zijn dan eene omwerking van het Code NAPOLEON, en dit is zoo niet, bepaaldelijk niet bij het bedoelde artikel.

„Het doel der Regering is nooit anders geweest dan om eene geheel zelfstandige Nederlandsche wetgeving tot stand te brengen. Als Gijl. het eerste deel van het werk van mijnen hooggeachten vriend, uwen ambtgenoot VOORDUIN leest, zal u dit uit iedere bladzijde blijken.

„En nu is dit art. 577 bepaaldelijk geen meer of min gelukkige en nauwkeurige vertaling van art. 538 van het Code NAPOLEON, maar het is, en bepaaldelijk wat de quaestieuse woorden betreft, eene oorspronkelijk Nederlandsche bepaling. Ik zal dit bewijzen.

„Reeds bij mijne vorige conclusie heb ik aangetoond, dat oudtijds in Holland de Grafelijkheid regt meende te hebben op de oevers der bevaarbare rivieren; dat zij dat regt herhaaldelijk heeft gevindiceerd; dat het haar door hooggeschatte regtsgeleerden is toegekend, en dat, als een gevolg daarvan, zij ook regt op de aanwassen dier oevers beweerde te hebben.

„Bij de reeds aangehaalde autoriteiten voeg ik nog DE GROOT de 1. B., ac. P. Lib. II, Cap. 8, § 11, VAN LEEUWEN, R. H. REGT, tweede boek, eerste deel, n°. 2, BORT, Tract. der Domeinen van Holland, deel V, n°. 27, 28 en 29, waarbij ik moet doen opmerken, dat, wel is waar, bij sommige der schrijvers de opwassen in de rivier, ook wel eens aanwassen worden genoemd, maar dat echter bepaaldelijk ook de aanwassen in engere beteekenis des woords beweerd zijn het gemeene land aantekomen.

„Dat recht nu heeft men kennelijk willen handhaven bij het reeds in 1814 en 1815 vervaardigde ontwerp van Wetboek, dat, na ook door eene Commissie, bestaande uit regtsgeleerden uit de Zuidelijke provinciën des Rijks, onderzocht te zijn, bij Koninklijk besluit van den 20 Augustus 1817 aan de overwegingen van den Raad van State is onderworpen (VOORDUIN, 1 c. bladz. 114). Reeds daar worden de bodems en oevers der rivieren verklaard te behooren tot de domeinen.

„Ook in den Franschen tekst lezen wij: „Appartiennent aussi „au domaine... les lits et bords des fleuves et rivières.”

„Ik bezit een afdruk van dat ontwerp, waar, door de hand van mijnen vader, destijds Minister van Justitie, de verande-

ringen zijn aangeteekend, die daarin bij het onderzoek van den Raad van State zijn gebragt.

„Op dit artikel zijn zij onbeduidend.

„Schier onveranderd wordt het dus als art. 959 gevonden in het meer bekende ontwerp van 1820. Of bedoeld artikel, wat de toekenning der rivier-oeveren aan den Staat betreft, in den Raad van State bijzonder toegelicht of besproken is, zal wel niemand meer weten.

„Maar dit is zeker, dat de bepaling, dat de oeveren der rivieren tot het Staats-domein behooren, is eene oorspronkelijk Nederlandsche wetsbepaling, die, daar zij een terugkeer was tot het oude Hollandsche regt, zeker minder opziens zal hebben ge- baard in 1817, dan zij op dit oogenblik zou kunnen schijnen te hebben moeten verwekken. Zoodat aan het argument, afgeleid uit de omstandigheid, dat bij de vervaardiging van het Burgerlijk Wetboek deze wetsbepaling niet bijzonder besproken is, weinig gewigt kan worden gehecht.

„Bij het beklagde arrest is voorts opgemerkt, dat bij art. 578 van het Burgerlijk Wetboek de zin, die aan het woord oever moet worden gehecht, tot het voorgaand artikel is beperkt. Ook bij de pleidooien van antwoord en dupliek is daarop gewezen. Ik moet erkennen niet in te zien wat dit ter zake afdoet.

„Het woord oever moet in art. 651 evenzeer eene beteekenis, welke dan ook, hebben, als in art. 577, en wil men daaraan nu in art. 651 eene andere beteekenis geven dan de bekende Cicconiaansche, die in art. 578 uit de 1.96. ff. RI. is overgenomen, altijd zal de aanwas moeten plaats hebben ten voordeele van den eigenaar van den oever, en dit is de Staat. Die aanwas beweert, zal moeten bewijzen dat hij eigenaar is van den oever, in welke beteekenis dan ook. Dat oever de grens van het land zou betee- kenen, zooals men mede pleitte, zal moeilijk taalkundig te verdedigen zijn.

„Dit argument zou dus slechts dan van kracht kunnen zijn, als men kon aantoonen, dat, of taal- of rechtskundig aan het woord oever eene andere beteekenis kan worden gehecht, dan bij art. 578 is omschreven, en die de verweerders als eigenaars van dien oever deed beschouwen.

„Maar de kracht der wetsbepaling van art. 578 ligt niet in de woorden: „door oeveren worden verstaan de boorden van rivieren” of zooals de Fransche tekst luidde: „on entend par bords les

„terreins longeant (in den oorspronkelijken tekst *qui bordent les rivières*,” maar in de bepaling dat het die boorden zijn, die bij gewone tijden, als het water op het hoogste is, daardoor overdekt worden: (*quosque maximus fluctus a mari pervenit*) en niet hetgeen door watervloeden overstroomd wordt. Het doel der bepaling is, de grens van het Staatseigendom aftebakenen en te beperken.

„En wat zal de geheele bepaling van art. 577, dat de oevers der rivieren evenzeer als de bodem Staatseigendom zijn, beteekenen, als het in de gevallen, waarin die eigendom eenige waarde of beteekenis verkrijgt, als niet geschreven zal mogen beschouwd worden?

„Maar het 577^e artikel behelsde reeds aanvankelijk en behelst nog een exceptioneel voorschrift, waarop het ook in dit geding (en men heeft dit, geloof ik, te laat ingezien) hoofdzakelijk behoort aantekomen, en dat dan ook wegneemt al wat in de besprokene bepaling zou kunnen schijnen inbreuk te maken op verkregen regten of wettige vooruitzigten.

„Art. 1060 van het oorspronkelijk ontwerp zeide reeds: „voor „zooverre insgelijks op eenige dezer voorwerpen niemand bewijzen kan wettige uitsluitende regten verkregen te hebben.” Bij het onderzoek in den Staatsraad werden de woorden: „door regts-titel of bezit”, achter het woord kan ingevoegd.

„De laatste zinsnede van art. 577 luidt nog: „onverminderd „de door titel of bezit verkregene regten van bijzondere personen „of gemeenschappen.”

„Een bijzonder persoon of gemeenschap kan regt op den oever en dus op den aanwas hebben. Daarom leeraart reeds Grotius, de I. B. ac. P. lib. 2, Cap. 8, § 12. „Sed populus ut aliis, ita et „proxima praedia possidentibus, jus illud d. i. (het regt van alluvio) „concedere potest, et concessisse haud dubie videtur, si agri illi „non alium finem ea ex parte quam naturalem, id est flumen „ipsum, habeant,” Conf. Bort, I. C. n°. 30 en 31. Waar de stroom de grens is van het land, dáár behoort de oever den eigenaar van het land, daar is hij met der daad *propriétaire riverain*. Als men leest wat over dit 577e artikel is te boek gesteld bij VOORDUIN, deel III, bladz. 339, dan is de zin en beteekenis van het artikel, mijns oordeels, duidelijk. Het doel was, zooals blijkt uit de tusschen de Regering en de Staten-Generaal in 1823 gewisselde stukken, dat aan den Staat zouden behooren de aan-

wassen enz., welke aan groote rivieren werden aangespoeld, maar dat dáár, waar de eigenaar der aangrenzende landen door titel of bezit zijn regt op den oever, en dus het regt van aanwas, kan bewijzen, dit zal worden geëerbiedigd.

„Is nu dat bewijs door de verweerders in revisie geleverd? Ik zou bijna gelooven, dat men het zou hebben kunnen doen.

„Welligt zouden stukken, zooals de pacht-contracten, die men in de vorige instantie op eene niet zeer regelmatige manier in het geding heeft gebragt, daartoe kunnen strekken. Zooals nu de zaak is behandeld, en nu ook in revisie dit feit van het bezit van den oever niet bepaaldelijk is gearticuleerd, noch ook bewezen is de identiteit van de bij die pacht-contracten verhuurde gronden met die aan welke de hier ter sprake gebragte aan- of opwassen thans gehecht zijn, acht ik dit regt op den oever voor onbewezen.

„Ik oordeel het niet noodig hierbij stil te staan, omdat, naar mijn inzien, geen bewijs geleverd is dat het quaestieuse perceel door aanspoeling aan den oever is aangewassen, en daarin voldoende grond is tot mijne conclusiën, strekkende tot toewijzing van den eisch des eischers in revisie.”

Bij arrest van 11 Junij 1858 heeft de Hooge Raad, den eisch in revisie ontzeggende, bevestigd zijn arrest van 18 September 1857, luidende:

De H. R. d. N. op het beroep van, enz.

O. ten aanzien der daadzaken, dat de Staat der Nederlanden door de eischers voor den H. R. der Nederlanden is gedagvaard tot vergoeding der schade, veroorzaakt door twee onregtmatische daden: 1°. de in Junij 1851 door of van wege den gedaagde plaats gehad hebbende afsnijding en het wegvoeren der biesen, groeiende op een aanwas van het perceel, toebehoorende aan de eischers, gelegen buitendijks aan den oever en in den mond van de rivier het Scheur onder Vlaardingen kadastrale Sectie B n°. 1132; en 2°. de den 23 April 1852 van wege den gedaagde geschiede openbare verpachting van den aanwas vóór het vermelde perceel; — dat beide feiten bij antwoord door den gedaagde zijn erkend, maar dat hij tevens heeft beweerd, dat hij daartoe was gerechtigd, op grond dat de beweerde aanwas zoude zijn eene in de rivier opgekomen plaat, en, al ware dit zoo niet, dan nog die aanwas zoude behooren aan den Staat als eigenaar van den oever; ten slotte aanmerkende, dat de eischers het bewijs voor hunne vordering niet hebben geleverd; — dat evengenoemde beweringen bij repliek

door de eischers zijn ontkend, en dat daarop bij incidenteele conclusie door den gedaagde is verzocht, dat hij zoude worden toegelaten door getuigen te bewijzen, „dat het perceel in geschil „is eene plaat in de rivier opgekomen, en nog van den vasten „wal door eene geul afgescheiden, immers dat de sporen eener „bestaan hebbende geul nog aanwezig zijn.”

O, dat bij arr. van dezen Raad van den 14 April 1854 (behoorlijk geregistreerd) dit bewijs door getuigen is bevolen, en een getuigen-verhoor heeft plaats gehad; — dat vervolgens bij arr. van den 19 Jan. 1855 (behoorlijk geregistreerd) dit verzoek van den gedaagde, op grond dat het getuigen-verhoor niet kon worden geacht het tusschen partijen bestaande geschil tot genoegzame klaarheid te hebben gebracht, is bevolen eene plaatsopneming, die daarop heeft plaats gehad; — en dat eindelijk bij arr. van 4 Jan. 1856 (behoorlijk geregistreerd) op verzoek van den gedaagde, op grond dat ook de plaatsopneming het geschil niet genoegzaam had toegelicht, is bevolen een onderzoek door deskundigen.

O. dat bij laatstgenoemd arr. aan de deskundigen is opgedragen het onderzoek van drie punten: 1°. Is het perceel in geschil eene plaat, immers is het eene plaat geweest? 2°. Is die plaat nog door eene geul van den vasten wal afgescheiden? Zijn immers de sporen daarvan nog aanwezig? 3°. Welke is de breedte dier geul?

O. dat de bevolen opneming door deskundigen heeft plaats gehad den 3 Mei 1856; dat daarvan door hen den 31 daaraanvolgende is opgemaakt een proces-verbaal; dat volgens dat proces-verbaal door hen is bevonden: 1°. dat het perceel in geschil aan den oever is aangesloten en geene plaat in de rivier vormt; en dat zelfs op het oogenblik der plaatsopneming de gesteldheid van den aanwas geene stellige blijken opleverde dat hij vroeger eene plaat is geweest; 2°. dat de aanwas nergens door eene geul van den vasten wal is afgescheiden, en geene sporen eener vroegere geul aanwezig zijn; en 3°. dat, vermits geene geul is gevonden, de breedte daarvan niet kan worden opgegeven; dat echter door de deskundigen is opgemerkt, dat, ofschoon de plaat zelve daarvan geene blijken meer oplevert, niettemin de geschiedenis aantoont, dat de thans bestaande aanwas voor een deel ligt op de plaats, waar vroeger eene plaat heeft gelegen; ten bewijze waarvan zij zich beroepen op eene in

1834 door het Departement van Binnenlandsche Zaken uitgegeven rivierkaart;

O. dat vervolgens door partijen ten principale is geconcludeerd en gepleit;

O. in regten, dat de door den gedaagde tegen de ingestelde vordering voorgestelde verdediging, dat het perceel in geschil zoude zijn eene plaat in de rivier opgekomen en door eene geul van den vasten wal afgescheiden, immers dat de sporen daarvan nog zouden aanwezig zijn, wel verre van door het onderzoek der deskundigen te zijn gestaafd; integendeel blijkt hunne bevinding, moet worden gehouden, als daardoor niet te zijn bewezen;

O. dat alzoo overblijft de beslissing der vraag of de eischers hunne vordering hebben bewezen?

O. daaromtrent, dat tusschen partijen is erkend, dat het aan de rivier het Scheur gelegen land, kadaster n°. 697, blijkens uittreksel uit de kadastrale leggers, staande ten name der eischers, waaraan dit perceel in geschil zoude zijn aangewassen, is het eigendom der eischers;

O. dat dit perceel tijdens de opneming der deskundigen is bevonden als aanwas aan den oever aangesloten, zonder dat er toen aanwezig was eene geul, waardoor het van den vasten wal is afgescheiden, en dat ook geene sporen van zoodanige geul bestonden.

O. dat de omstandigheid, door de deskundigen uit de geschiedenis afgeleid, dat in 1834 ter plaatse van een gedeelte van dien aanwas eene plaat bestond, geen bewijs oplevert, dat deze aanwas voor een gedeelte is zamengesteld uit die vorige plaat, vooral niet bij het geconstateerde feit, dat die plaat de rivier lager is afgeschoven, en zich thans verlengd lager in de rivier uitstrekt.

O. dat er geen blijk is, veel min bewijs is geleverd van eenige kennelijke en door het geweld van den stroom veroorzaakte aanvoeging van land daar ter plaatse; — dat bij het niet geleverd bewijs, dat die aanwas geheel of gedeeltelijk zoude zijn of zoude geweest zijn eene plaat, het er voor moet worden gehouden, dat hij is daargesteld door zoodanige aanspoeling als is bedoeld bij art. 651 B. W. en welke, volgens dat art. komt ten voordeele van den eigenaar van den oever der rivier; — en dat alzoo in casu die aanwas aan de eischers behoort.

O. dat de gedaagde, ook bij het bewezen zijn van den aan-

was, daarop het regt van eigendom beweert, op grond dat, volgens art. 577 B. W. de oevers der Rivieren aan den Staat toebehooren.

O. echter, dat, bij vergelijking van de artt. 538 en 556 van den Franschen Code Civil met de artt. 577 en 651 B. W., hier wel is te denken aan eene omzetting en eene eenigzins veranderde redactie, maar geenszins aan eene veranderde Wetgeving, te belangrijk dan dat (dit zoo zijnde) daarvan noch bij de wetsvoordragt noch bij de beraadslagingen met een woord zoude zijn gewaagd.

O. dat bij art. 578 B. W. de zin van het woord oever tot het voorgaand art. is beperkt; — dat door de in art. 651 gebezigde woorden eigenaren van den oever, overeenstemmende met de, in het gelijke bepaling inhoudende art. 556 van den Code Civil voorkomende uitdrukking *propriétaires riviérains*, niet anders kan worden verstaan dan de eigenaars der aan den oever gelegen landen; — en dat mitsdien de op bovengemelde bewering steunende verdediging van den gedaagden ongegrond is.

O. dat naar de verschillende zich opgevolgd hebbende wetgevingen, en ook naar het oud Hollandsch regt, vooral waar het, zooals in casu, een aanwas aan de rivier de Maas geldt, de eigenaar van de aan den oever gelegen landerijen tot den aanwas is gerechtigd, en dat alzoo niet noodig is te onderzoeken onder welke wet of welk regt de aanwas in geschil geheel of gedeeltelijk is ontstaan.

O. eindelijk, dat bij het bewezene van der eischers regt op den aanwas in geschil, de daaromtrent door den gedaagde gepleegde en erkende feiten zijn onregtmatig; dat hij alzoo, volgens art. 1401 B. W. tot vergoeding der daardoor toegebragte schade is gehouden; en dat bijgevolg de ingestelde vordering behoort te worden toegewezen;

Veroordeelt den Staat der Nederlanden, om aan de eischers te vergoeden alle, nader bij staat op te maken schaden en kosten, door hen reeds geleden en gehad of nog verder te lijden of te hebben, tengevolge van de door of van wege den gedaagde gepleegde boven omschreven, onregtmatische daden;

Veroordeelt den gedaagde in de kosten van het geding ook in die, welke bij de vroegere incidentele arresten zijn voorbehouden.

STELLINGEN.

STELLINGEN.

I.

Ten onrechte beweert BECHMANN, zur Lehre vom Eigenthumserwerb durch Accession und den Sachgesammtheiten bl. 27, dat door avulsio alleen dan eigendom wordt verkregen, wanneer op het aangeworpen stuk boomen stonden, die wortels in het erf hebben geschoten.

II.

L. 72 § 2 en L. 137 § 3 D. de Verb. Obl. (45, 1) strijden met L. 14 en L. 124 D. eod.

III.

Wanneer de toestemming tot het huwelijk door den vader aan het meerderjarig kind beneden de 30 jaren gegeven is, wordt bij weigering der moeder de tusschenkomst van den kantonrechter niet vereischt.

IV.

Het kind, in het tweede huwelijk geboren, binnen de 180 dagen na den dood van de eerste vrouw, kan slechts door den man volgens art. 306 B. W. ontkend worden.

V.

De dief, die in eene kast een schat in eene geheime lade ontdekt, verkrijgt de helft van het daarin gevondene.

VI.

Uit art. 1420 al. 2 B. W. komt de rechtsverdering toe aan den niet-eigenaar, die betaald heeft.

VII.

Wanneer de schuldenaar, vóórdát hij door verloop van den tijd in gebreke is, aanbod van gereede betaling heeft gedaan, dan zal hij na het verloop van dien tijd kunnen in gebreke gesteld worden. (art. 1440 B. W.)

VIII.

De houder van een wissel, die percenten heeft ontvangen uit den faillieten boedel van een der wisselonderteekenaren, kan in een faillieten boedel van den anderen wisselonderteekenaar voor de geheele som opkomen.

IX.

De verkoop van het schip, die ter goeder trouw plaats had, staat den afstand volgens art. 321, 2 W. v. K. niet in den weg.

X.

De afstand van het schip art. 321 W. v. K. is niet als eene derelictio te beschouwen.

XI.

De compensatie van kosten, wanneer partijen over en weêr op eenig punt in het ongelijk zijn gesteld, mag niet de kosten van het vonnis betreffen.

XII.

De schuldeischers van den erfgenaam, die in het geval van art. 492 R. V. boedelscheiding vragen, zijn niet gehouden hunnen schuldenaar ter medewerking van die scheiding te dagvaarden.

XIII.

De regel „non bis in idem” (art. 218 Sv.) geldt ook bij ontslag van rechtsvervolging (art. 382 Sv.).

XIV.

Volgens den C. P. is het duel niet strafbaar.

XV.

Die zijn geheel afgezonderd huis, hetgeen tegen brandschade verzekerd is, in brand heeft gestoken, kan, wanneer hij de verzekerde som heeft ontvangen, wegens oplichting gestraft worden.

XVI.

In art. 91 Gw. moeten de woorden „noch geestelijken, noch bedienaren van den godsdienst” worden geschrapt.

XVII.

In art. 198 Gw. moeten vervallen de woorden „in de Grondwet”, en het overblijvende moet geplaatst worden in de 1^e afd. van het IIe Hoofdstuk (over de Troonopvolging).

XVIII.

Eene geheele vernieuwing van de tweede Kamer der Staten-Generaal om de vijf jaren is te verkiezen boven het thans bestaande stelsel.

XIX.

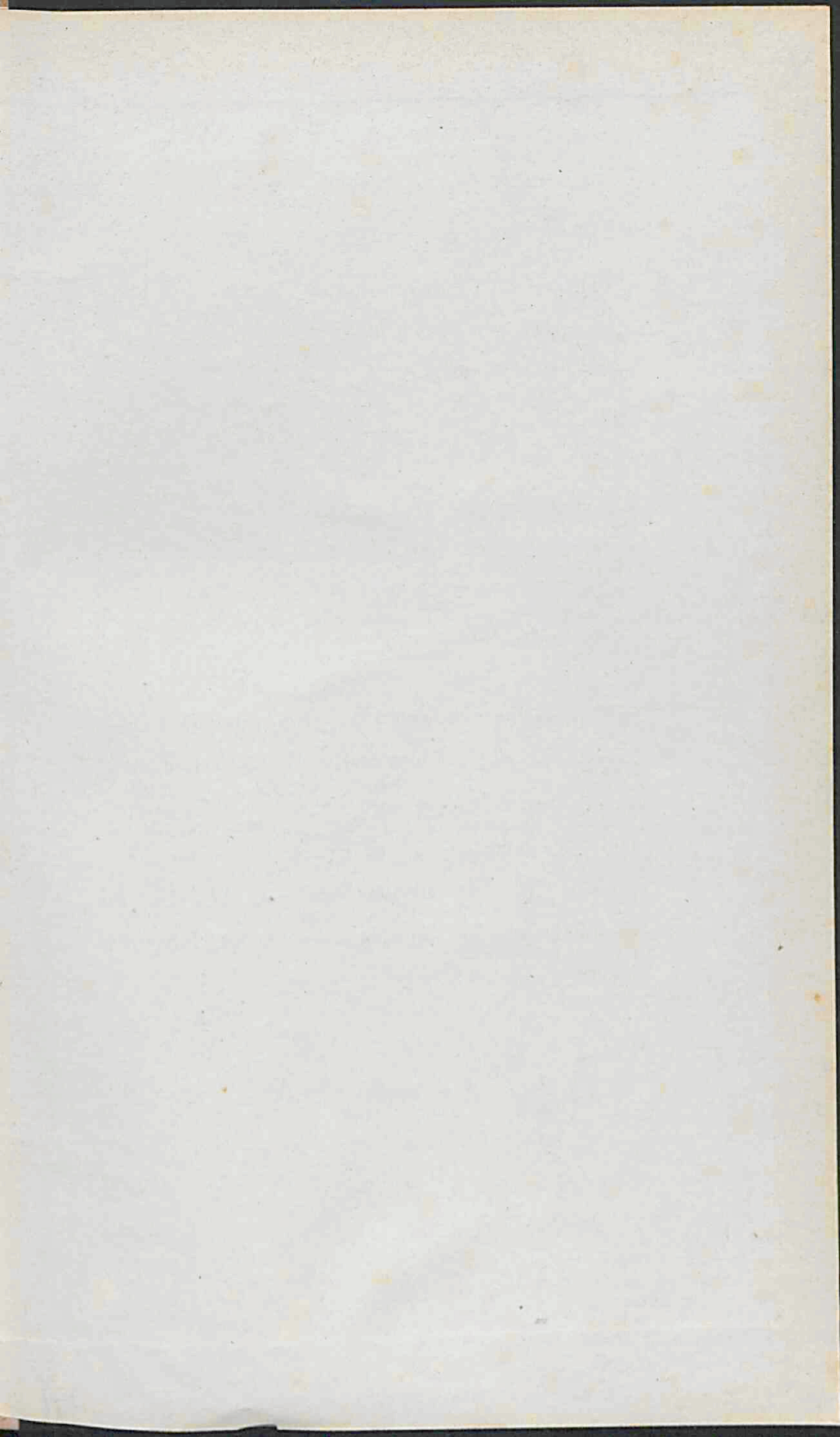
Het bestaan van een burgerlijk pensioenfonds, met gedwongen deelneming voor de staatsambtenaren, is af te keuren.

XX.

De landbouw kan zonder handel niet bloeien.

XXI.

Vergoeding van schade, door watersnood geleden, die niet geheel toevallig is maar ook een gevolg van de ligging der plaats, is af te keuren. Hulp en ondersteuning in den eersten nood echter is een plicht der menschlievendheid, het best te vervullen door het bijeenbrengen van een blijvend daartoe bestemd kapitaal.

1674799

